

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Az iparfelügyelők tevékenysége az 1910. évben.

Irta: Hlavács Kornél ministeri titkár-bíró.

Az érdeklődés, amelylyel a nagy közönség és a sajtó a magyar iparfelügyelői kar évi jelentését fogadja, évről-évre emelkedik. Az iparfelügyelők jelentéseiben felhalmozott és az onnan hiányzó adatok a kellemességre törekvő legenyhébb világitás dacára éles, tiszta képet adnak a munkások helyzetéről és a munkásvédelem fontosságának tudatát megakadályozhatatlanul terjesztik el a társadalom minden rétegében. A felvilágosítottak száma rohamosan szaporodik és nincs messze már az az idő, amikor a munkásvédelem e magyar előharcosai a közhangulat nyomása folytán elfoglalhatják azt a pozíciót, amely őket tevékenységükért joggal megilleti.

Ma már nem titok, hogy az iparfelügyelői kar méltatlan helyzete, lehetetlen előléptetési viszonyai milyen szoros összefüggésben állanak cselekvési bénaságával. Senki sem csodálkozik azon, hogy ha az iparfelügyelői kerületek vezetésével megbízott 25 segédfelügyelő, akik közül akárhány évtizedes vagy ennél is hosszabb önfeláldozó működés után sem tudott a főtisztviselői rangnak megfelelő iparfelügyelői állásba feljutni, tekintélyét, hitelét veszti és a kellő eredmény nélkül fogyasztja szűkecskén kimért irodai papirosát.

Az iparfelügyelők 1910. évi jelentése ismét fényesen bizonyítja, mily sok sisyphosi munkát végeznek. A kritikusok mezébe öltözött kinzó szellemek, Erinniák folytonos ösztökélésére fáradhatatlanul hengergetik föl a hegyre a szüntelenül vissza-visszagördülő követ, mely ahelyett, hogy elkopnék, hatalmas konglomeráttá növekszik meg kezük alatt.

Intézkedéseik száma évről-évre nagyobb lesz. Nyomtatásban jelent első jelentésük szerint az 1899. évben összesen 5.647 intézkedést tettek, míg az 1910. évben már 17.495 intézkedés történt. Ha valaki ebből arra akar következtetni, hogy az iparfelügyelők intézkedéseikkel mindinkább behatolhatnak a kiapadhatatlan részletekig, azt alapos csalódás éri, amikor a talált hiányokról készült kimutatásokat bonckés alá veszi. Kiderül, hogy az intézkedések túlnyomó többsége az évről-évre megmaradó hiányok pótlására irányul. Kétségbevonhatatlanul bizonyítják ezt az iparrendészeti intézkedésekre vonatkozó számadatok, melyekről itt egy kis összesítő táblázatot állítok össze:

Év	Azon gyárak száma, amelyekben a gyárvizsgálat alkalmával az első segélynyújtásához a kötőszerek hiányoztak				
	hiányzott a munkarend	szabálytalan volt	hiányzott a munkásjegyzék	hiányos volt	
1899	363	134	423	46	653
1900	380	136	338	63	921
1901	1.499	332	1.432	152	1.000
1902	1.036	375	838	220	873
1903	895	379	860	199	988
1904	1.000	375	1.063	170	961
1905	637	219	600	154	634
1906	1.019	416	867	303	990
1907	618	236	549	189	610
1908	929	287	755	194	707
1909	1.115	385	767	198	833
1910	1.134	300	686	201	917
Összesen . .	10.625	3.574	9.178	2.089	9.787

E táblázat, — mely csak kivonatos, mert a munkakönyvek, munkásbejelentések, tanoncszerződések adatait nem tartalmazza — mutatja, hogy az iparfelügyelők 12 év alatt 10.625 gyárban és ipartelegen nem találtak munkarendet és 3.574 helyen pedig a munkarend szabálytalan volt. Ha ezzel szembe állítjuk azt, hogy 1910. évben összesen 10.300 gyárvizsgálatot tartottak, akkor láthatjuk, hogy az iparhatóságok az iparrendészetre mily kevés gondot fordítanak. Még az 1910. évben vizsgált telepeken is 1.134 helyen hiányzott, 300 helyen szabálytalan volt az 1884. évi XVII. törvény-cikkben előirt munkarend, 686 helyen hiányzott a munkásjegyzék, 201 telepen pedig a munkásjegyzék nem tartalmazta az előirt adatokat, vagy egyáltalán nem jegyezték be a munkásokat.

Az ilyen hiányok megszüntetése már igazán az iparhatóságok feladata volna. Ipartörvényünk ma-holnap harminc éves. Könyvtárt irtak már össze arról, hogy mily rossz. Sürgetik az új törvényt, pedig ezek az adatok, amelyekből az ipartörvény többi rendelkezéseinek végrehajtására is következtetni lehet, nagy reményt nem nyújthatnak arra, hogy iparhatóságaink áldott nyugalmát akármiféle új ipartörvény is megzavarhatná. Csak akkor lesz jó e törvény, ha új iparhatóságokról gondoskodik, mert a mai iparhatóságokkal modern ipartörvényt végrehajtani teljes lehetetlenség.

Aki ebben még kételkednék, az lapozgassa kissé az iparfelügyelők jelentését.

A brassói iparfelügyelő például a következőket írja: »Az utolsó években már-már úgy látszott, hogy az iparhatóságok nagyjában megtanulták a telepengedélyezésekben követendő eljárást, de az 1910. év e tekintetben újból visszaesést jelent, mert annyi nehézség talán sohasem volt a telepengedélyezések körül, mint ez évben. A tárgyalásokra a meghívások későn küldettek ki a hivatalnak, sőt néha a terveket és műszaki leírást egyáltalában nem küldték el. Több esetben megtartották a tárgyalást oly időben, amikor a hivatal éppenséggel nem képviseltethette magát a tárgyaláson és írásban sem közölhette véleményét.«

Nem kell a sorok között olvasni, megtudhatjuk annélkül is, hogy az iparhatóságok, amelyekkel a brassói felügyelő karöltve dolgozni hivatott, a közigazgatás egyszerűsítésének hívei. Méltányolni kell tehát azt a törekvésüket, hogy a telepengedélyezésekből lehetőleg kimaradjanak a munkásvédelmi feltételek, amelyeket meg kellene fogalmazni, le kellene néhányszor másoltatni, evidenciában tartani, végrehajtásukat ellenőrizni, a balesetvizsgálatoknál meggyőződni, vajjon nem valamelyik feltétel megszegése idézte-e elő a bajt stb.

Hatalmas lépésekkel haladnak az ideálisan egyszerűsített közigazgatás

felé a máramarosszigeti iparfelügyelő iparhatóságai is. Az iparrendészeti és iparfelügyeleti intézkedések végrehajtását *fiókiparhatóságokra* bízta. Én legalább azt hiszem, hogy ez a műszó fejezi ki legrövidebben és legtalálhatóbban azt az eljárást, melyet az említett iparfelügyelő következőképpen ír körül:

»Az iparrendészeti intézkedések száma 215, és a munkásvédelmi intézkedések száma 350 volt. Minden esetben megkerestették az I. fokú iparhatóságot, hogy azok megszüntetése iránt intézkedjék. Az iparfelügyelő ezen eljárása azonban sok esetben nem vezetett eredményre. Tapasztalható volt ez különösen a székhelytől távol fekvő ipartelegeken, ahol az iparhatóságok az iparfelügyelő által szükségesnek tartott intézkedések végrehajtását a községi jegyzőkre bízta.«

A községi jegyzők tehát mint fiókiparhatóságok tűnnek fel. Nemcsak Máramarosban van ez így, hanem az ország legnagyobb részében. Ékes bizonyosságul annak, hogy a főszolgabírák iparhatósági teendőiktől igen szívesen szabadulnának és önkényt vállalkoznak a postaközvetítői szerepre az iparfelügyelő és a községi jegyzők között. Az ipartörvényben előírt időszakos iparhatósági vizsgálatokat nem tartják meg. Erre elfogadható okuk is van. Az egyes gépekről, ezek alkatrészeiről, működéséről, feladatáról, tulajdonságairól és veszélyességeiről, valamint a védekezés módjáról fogalmuk sincsen. Vizsgálatuk tehát úgy sem volna komoly.

E tiszteletreméltó érv szól az ellen is, hogy az iparfelügyelő által javasolt munkásvédelmi intézkedéseket az iparhatóságok hajtsák végre és a foganatosítást is ellenőrizték. A főszolgabírák és a többi iparhatóságok, miután műszaki képzettségük és ismereteik nincsenek, az iparfelügyelő javaslatát csak igen egyszerű esetekben képesek megérteni, azonban megbírálni sohasem. Még a munkásvédelmi intézkedés végrehajtását meghagyó rendelkezés megfogalmazása is leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik. Olcsó János iparfelügyelői iratok által tisztázott megkeresésekben tévesen leírt szakkifejezéseket betűről betűre lemásolni kockázatos dolog. Minduntalan fölvilágosítást kérni terhes volna és az ügyek formális elintézését késleltetné. A legegyszerűbb mód tehát az, ha az iparfelügyelő megkeresése eredetiben lemegy a községi jegyzőhöz, aki a határidő lejárta előtt ugyanazon a papiroson jelenti, hogy a hiányok pótolttak. A főszolgabíró a papirost visszaküldi az iparfelügyelőnek, aki e körfolyamat új papiroson jövő évre »sok esetben« újra kezdi.

Ez a rendszer semmi esetre sem jó. A műszaki képzettség nélkül összeállított iparhatóságok mellett jó rendszer soha nem is lesz, mert, ha minden hatóság bármily pontosan fog is működni, a szakértelmellen hatóságok bevonása mindig fölösleges idő és pénzpocsékolással jár. Drága. Ahol a közterhek olyan aránytalanul nagyok, mint minálunk, oda nem való. Gazdag országban is fölösleges fényűzés.

Magyarországon e fölös kettős-háromszoros rendszer teljesen csődöt mondott. Táblázatom, melyet itt bemutattam, 35.253 olyan intézkedést tüntet fel, amelyek megtételére műszaki képzettségű hivatalnokok hívták fel az iparhatóságokat, dacára, hogy ezen intézkedések szükségességének kimutatásához műszaki képzettség igazán nem kell. De nem tüntettem fel a hiányzó munkakönyvek, az elmulasztott munkásbejelentések és a szerződés nélkül dolgozó tanoncok, a fiatal munkások túlságos foglalkoztatása, a bérfizetési szabálytalanságok és jogtalan levonások folytán szükségessé vált 19.884 intézkedést, amelyvel együtt az iparfelügyelők több mint 55.000 olyan intézkedést provokáltak, amelyet az iparhatóságoknak saját kezdeményezésükre meg kellett volna tenni.

Ha meggondoljuk, hogy az iparfelügyelők működésének első öt évről a jelentések nem publikáltak, akkor tisztában lehetünk azzal is, hogy a valóságban a helyzet az iparhatóságokra még kedvezőtlenebb világot vet.

A külföldi iparfelügyelők is rámutatnak e visszás helyzetre. A württembergi iparfelügyelet huszonöt évi működéséről írt könyvében Schäffer Hugó¹ elismeri, hogy a rendőrhatóságok ott általában nagyon igyekeznek az iparfelügyelők működését támogatni, azonban műszaki ismeretek hiányában arra éppen akkor képtelenek, amikor támogatásuk leginkább szükséges volna. Az ellenszegülő munkaadók kifogásaikkal és alaptalan észrevételeikkel a legsürgősebb intézkedések végrehajtását is hosszasan elhúzzák, mert az iparfelügyelő és rendőrhatóság között végtelen levelezést tudnak provokálni.

Schäffer is levonja ebből a tanulságot: «Amint minden téren, úgy itt is kitűnik, hogy a modern közigazgatási tisztviselő egyoldalú jogi és elméleti nemzetgazdaságtani ismeretekkel feladatának meg nem felelhet. Műszaki tudás nélkül a különböző néposztályok kereseti és életviszonyait áttekinteni, megbírálni nem tudja és azok javításánál közreműködni sem tud.»

A mi közigazgatási hatóságaink pedig a württembergi hatóságoktól még igen messze állanak. Arról, hogy az iparfelügyelőket támogatják, csak mint ritka kivételes esetekről lehet beszélni.

»A közigazgatási hatóságok adatszolgáltatási nehézségeire« is keserűséggel hivatkoznak a magyar iparfelügyelők, mert gyári törzskönyvük kiegészítéséhez és javításához a szükséges adatokat meg nem kapják. Csak amikor gyárvizsgálatra a helyszínén megjelennek, látják, hogy ott bizony gyár már nincsen. Viszont más alkalommal szemükbe tűnik olyan füstölő gyárkémény, amelynek létezéséről nem tudtak.

Ilyen körülmények között igazán nem lehet követelni, hogy az iparfelügyelők évi jelentéseikben a felügyeletük alá tartozó gyárakat iparcsoportonként *pontosan* kimutassák. A rendelkezésükre álló adatokat azonban mégis be kellene mutatni, hogy működésük megítéléséhez legalább némi számszerű bázis legyen. Mindenki tudja azt, hogy a gyárvizsgálatok számából az egyes iparfelügyelők működésének értékét megbecsülni nem lehet. Azonban azt mégis kellene tudni, hogy az egyes kerületekben és összesítve hány törzskönyvezett, iparfelügyelet alá tartozó telep maradt vizsgálat nélkül. Miután ezzel az iparfelügyelők mostanáig adósak maradtak és a pótlás a multa vonatkozólag igen nehéz, sőt bátran mondhatjuk: lehetetlen, gondoskodni kellene arról, hogy a jövőben ez megtörténjék.

Az iparfelügyelők egyébként az évben 10.300 telepet vizsgáltak meg, tehát 867 gyárvizsgálattal többet tartottak, mint az előző 1909. évben, pedig a személyzet létszáma időközben csökkent. Ha valaki ebből azt a következtetést vonná, hogy a létszámot a szolgálat érdekében még tovább kell csökkenteni, azt a felügyelő jelentésének két részlete, hamarosan fölvilágosítaná tévedéséről. Ezek a következők: »A megvizsgált telepeken alkalmazottak számában az 1909. évben kimutatott adatokhoz képest lényeges változás nincsen, miután az 1910. évben 867 teleppel több vizsgáltatott meg, mint az 1909. évben, az alkalmazottak száma pedig 3805-el kevesebb volt; megjegyzendő, hogy ezen eltérés abban találja magyarázatát, hogy sok új kisebbszerű malom, illetve téglagyár került a nagyobbak helyett vizsgálat alá, ahol csak kevés munkás van alkalmazásban.«

A nagyobb ipartelepek tehát a szolgálat nagy kárára vizsgálatlanul maradtak. De voltak más bajok is, amelyeknek igen szomorú következményei voltak. A főfelügyelő férfias nyíltsággal elismeri, hogy a *balesetvizsgálatok alkalmával a legtöbb esetben kitűnt, hogy a fenforgó veszélyes állapot a gyárvizsgáló figyelmét kikerülte.*

Súlyos dolog ez, amely sürgős intézkedést követel. Ha a főfelügyelő

¹ Die württembergische Gewerbeinspektion, ihre Entwicklung und ihre Aufgaben. Stuttgart. Konrad Wittwer. 1906.

szava az ő miniszteréhez egyáltalán elhallatszik, akkor ezen közhirré tett lehetetlen helyzetből a magyar iparfelügyelők hamarosan ki fognak szabadulni. Meglepetést e beismerés nem kelt. A múlt évi jelentés adatai mutatják, hogy ez állapotnak hamarosan be kell következni.

A főfelügyelő szerint e nagy vereséget az iparfelügyelői kar, de természetesen első sorban a szerencsétlenül járt munkások és a balesetbiztosítási költségeket fizető munkaadók azért szenvedték, mert az iparfelügyelői személyzet létszáma csökkent, továbbá az iparfelügyelői intézmény sajátos kialakulása következtében a székesfőváros területén a gyárvizsgálatok nagy részét ujonccokkal volt kénytelen végeztetni.

Bizonyára egészen véletlenül számol be a főfelügyelő közvetlenül e segélyhívás után arról, hogy előléptetések vagy új kinevezések eszközésére a viszonyok a lefolyt 1910. évben sem voltak alkalmasak. Csak előkészületek történtek a jövőre.

Tőlem is távol áll az a gondolat, hogy az iparfelügyelői kar említett súlyos vereségét a műszaki vagy szorosan véve az iparfelügyelői kar mostoha előléptetési viszonyaival bármi kapcsolatba is hozzam. Mégis azt hiszem, hogy azok a fontos közérdekek, amelyek gondozására az iparfelügyelők hivatottak, joggal kívánnak meghallgatást és helytelen, mindenféle szempontból káros volna az iparfelügyelőket akár az általuk gondozott közérdekek fontosságának háttérbe tolása céljából, akár pedig más fiktív okokból elkieseríteni. Az 1911. év folyamán megtörtént ugyan már az első lépés az iparfelügyelői személyzet felgyülemlett igényeinek kielégítésére, azonban még sok a sürgős tennivaló.

Az 1911. évi július hó 19-ikén kelt német-birodalmi biztosítási törvény.

A »Munkásügyi Szemle« számára írta: **dr. Stier-Somlo** egyetemi tanár (Bonn.)

6. A R. V. O. két utolsó könyve.

Az 5. könyv tárgyalja a biztosítás teherviselőinek egymáshoz és más kötelezettekhez való viszonyait. Itt a leglényegesebb az, hogy a törvény lezárt részként foglalja magában az eddig különböző munkásbiztosítási törvényekben szétszórt szabályokat. Jelentős továbbá az a kísérlet, amely a szolgáltatások, különösen pedig a betegsegélyező pénztárak és a szakszövetkezetek szolgáltatásai között jogi kapcsolat létesítését célozza és a kétszeres segélyezés elkerülésének elvét kívánja érvényre emelni. A betegségi biztosításból származó igényeknek a balesetbiztosítási igényekhez való viszonya annak az elvnek alapján nyert szabályozást, hogy a betegsegélyező pénztárak szolgáltatási kötelezettségét a birodalmi balesetbiztosítás valamely teherviselőjének kártérítési kötelezettsége ne érintse. Ellenben a szakszövetkezetekkel szemben kárpótlási jog van megállapítva. (1501. és köv. §§.) A kárpótlási jog az 1508. § szerint ki van zárva, ha a betegsegélyező pénztári szolgáltatások befejezésétől számított legkésőbb három hónapon belül a balesetbiztosítás teherviselőjénél nem érvényesítik. Így kerülték el a tervezetben célba vett megrontását az eddigi jognak, amely szerint a határidő hat hónapban nyert volna megállapítást. Emellett a tapasztalat megmutatta, hogy a betegsegélyező pénztár szabályszerű ügyvezetése esetén a rövidebb határidő is teljesen kielégítő. Minél inkább kiterjesztik a határidőt, annál hátrányosabb ez azokra a sérültekre nézve, akiknek járadékát utólag megrövidítik. Ha a betegsegélyező pénztárt e határidő elmulasztásánál vétkekesség nem terheli, az igény a mulasztás észlelésétől számított egy héten belül

még érvényesíthető. A betegségi és a rokkantsági és hozzátartozói biztosítás kölcsönös viszonyának kérdésében lényeges a gyógykezelés átvétele. (1518. §.) Az eddigi jognak is megfelelőleg, abban az esetben, ha a biztosító intézet gyógykezelési eljárást foganatosít, annak a betegnek, akinek valamely betegsegélyző pénztárral szemben segélyezési igénye van, a gyógykezelés kezdetétől annak befejezéséig ki kell szolgáltatnia ama segélyeket, amelyeket a beteg a betegsegélyző pénztártól igényelhet.

A balesetbiztosítás és a rokkantsági és hozzátartozói biztosítás kölcsönös viszonyában újítás az eddigi jogállapottal szemben az 1522. §. Ha a balesetbiztosítás teherviselője kötelezettségénél fogva baleseti járadékot ad olyan időre, amelyre nézve a kártalanításra igényjogosult, a baleset következményei miatt rokkantsági vagy hozzátartozói járadékot igényelhet, a biztosító intézet kárpótlásul követelheti a balesetbiztosítási járadékot, amennyiben az ő általa nyújtott járadék nem nagyobb.

Ami végül az egyéb kötelezettekhez való viszonyt illeti, a R. V. O. érintetlenül hagyja a községeknek és szegényügyi köteleknek a segélyre szorultak támogatására vonatkozó törvényes kötelemeit és a jelen törvény szerint biztosítottak és hozzátartozóik javára szolgáló, törvényen, alapszabályokon, szerződésen vagy végrendeleten nyugvó ellátási kötelezettségeket. (1527. §.) A mégis előforduló kétszeres szolgáltatásokat az egyes közelebb-ről megjelölt esetekben el kell hárítani vagy ki kell egyenlíteni. Az eddigi joggal szemben újítás a következő: A község vagy a szegényügyi kötelek a balesetbiztosítás szolgáltatásaiból csak abban az esetben igényelhet kárpótlást, ha a segélyezést a baleset következményei okából szolgáltatatta. (1534. §.) A rokkantsági és hozzátartozói biztosítás szolgáltatásaiból pedig csak a járadékokat lehet kárpótlásként igénybe venni. (1536. §.) Ha a biztosítás teherviselőjére hárul át az igényjogosultság, úgy azt a kérdést, hogy kell-e és milyen összeg erejéig kell kárpótlási szolgáltatást teljesítenie, a jelen törvényben megállapított eljárás során kell eldönteni. Ez a határozat a rendes bíróságra kötelező. (1543. §.) Egyébként az a nagyszámú vitás kérdés, amelyet ez a joganyag vetett fel, teljes megoldást nem nyert, bármennyire el kell is ismerni, hogy a törvény nem egy gordiusi csomó kettévágására igyekezett.

Az utolsó, hatodik könyv az eljárási szabályokat tartalmazza, amelyeket eddig a különböző törvények foglaltak magukban. A biztosítási hivatalok peres eljárását és ezzel együtt hatáskörüket több irányban körülírták. A birodalmi gyűlés bizottságában a kritika ebből az okból is a biztosítási hivatalok ellen fordult, amelyeknek jelentősége és nagy hordereje épen abban van, hogy a három biztosítási ág részére közös elsőfokként szolgálnak. Első sorban az a szabályozás nyert elfogadást, hogy a szolgáltatásokat a biztosítás teherviselői állapítják meg. A baleseti jelentés és baleseti vizsgálat tárgyában javasolt intézkedések egész sora nem találkozott a birodalmi gyűlés bizottságának tetszésével, amely új szabályokat illesztett be. A megállapításra hivatott közeg minden esetben, amidőn kártalanítást nyújt, vagy megtagad, midőn a viszonyok változása következtében új járadékot megállapít, úgyszintén bizonyos más esetekben is, írásbeli határozatot ad ki. A határozatot meg kell indokolni és aláírni. Az elnök aláírása elegendő. Ha a biztosítás teherviselője három hónap lejártával még nem adhat előzetes határozatot, a jogosultat egyszerű levélben tájékoztatja ennek okairól. A határidő azzal a nappal kezdődik, amelyen a biztosítás teherviselője a balesetről, később bekövetkező halálozás esetében pedig az elhalálozásról hivatalos tudomást szerzett. Ha valamely elsüllyedt, vagy eltűnt hajón utazott biztosítottnak hozzátartozóiról van szó, a határidőt attól a naptól kell számítani, amelyen a járadékigény keletkezett. (1583., 1586., 1589. §§.) Ha a kártalanítás megállapítást nyer, a határozatnak tartalmaznia kell annak nagyságát és kiszámításának módját is. Sérülteknek járadékkal való kár-

tanítása esetén a határozatnak a keresetkéességcsökkenés fokát is fel kell tüntetnie. (1588. §.) A határozat ellen kifogásnak van helye. Ezt a kézbesítéstől számított egy hónapon belül írásban kell beadni a biztosítás teherviselőjénél. Az igényjogosult kifogását joghatályosan előterjesztheti az illetékes biztosítási hivatalnál is, amely azt azután haladéktalanul köteles az illetékes biztosítási teherviselőhöz továbbítani. Ha a biztosítás teherviselője még nem hallgatott meg olyan orvost, akivel a biztosított szabad választása szerint gyógykezelte magát, úgy a biztosítottnak kihallgatása során előterjesztett kérelmére a biztosítási hivatal köteles egy addig meg nem hallgatott orvos véleményét beszerezni. Ha a biztosítási hivaltól megkeresett orvos megtagadja a véleménynyilvánítást, a biztosítási hivatal határoz, hogy kell-e és mely másik orvostól kell véleményt beszerezni. (1591., 1595. §§.) A sérült minden esetben kérheti az általa megjelölt orvos szakvéleményének beszerzését, ha ennek költségeit fizeti. A biztosítási hivatal dönti el, hogy mennyiben kell a meglevő orvosi szakvéleményeket és egyéb tárgyalási iratokat az új szakértőkkel közölni. A kifogás kellő időben való előterjesztése jogot ad a sérültnek arra, hogy személyesen meghallgassák. Az igényjogosultat meg kell idézni. Ha megjelenik, nyilatkozatait jegyzőkönyvbe kell foglalni. Jegyzőkönyvbe veendő a tények és bizonyítékok. Ha nem jelenik meg, ez a körülmény a tárgyalási irat kapcsán a megállapításra illetékes szervvel közlendő. (1593. és köv. §§.)

Ha az eddig említett legfontosabb eljárási szabályok a betegségi és balesetbiztosításra vonatkoztak, az 1613. és következő §§ tárgya a rokkantsági és hozzátartozói biztosítás. Itt a törvény az igények bejelentésére, az ügynek a biztosítási hivatal által való előkészítésére, a biztosítás teherviselői határozatainak meghozatalára és az indítványok ismétlésére vonatkozó részekre oszlik. Az előkészítés abban áll, hogy a biztosítási hivatal elnöke szabad mérlegelése szerint kipuhatolja mindazt, ami a tényállás felderítésére szükséges. A vizsgálatnak mindazokra a kérdésekre ki kell terjeszkednie, amelyeknek a biztosítás teherviselőjének határozata szempontjából jelentőségük van, így különösen a biztosítási kötelezettségnek vagy önkéntes biztosításra való igényjogosultságnak, a rokkantság és bekövetkezése napjának, az árvák életkorának és a segélyre szorultságnak kérdéseire, az utóbbira akkor, amikor özvegyi vagy árvajáradékról van szó. Ezt a határozmányt a bizottság egészítette ki azzal a tétellel, hogy a biztosított indítványára az általa megjelölt orvosszakértő véleményét be kell szerezni, ha ennek költségét előre megfizeti. Az 1624. § szerint nem kell szóbeli tárgyalást tartani, ha aggkori járadékról, árvajáradékról, özvegyi és árvasegélyről (Witwengeld, Waisenaussteuer), végkielégítésről van szó, valamint azokban az esetekben, amikor a biztosítás teherviselője és az igényjogosult megegyeznek. A császári rendelet más eseteket is megállapíthat, amelyekben szóbeli tárgyalást tartani nem kell. Ilyen esetben a biztosítási hivatal elnöke véleményes javaslatot tesz. Egyébként a biztosítási intézet írásbeli határozatával történik intézkedés (1624., 1630. és köv. §§.)

Mindez arra vonatkozott, hogy a biztosítás teherviselői miként állapítják meg a szolgáltatásokat. A könyvnek fontos második fejezete a *biráskodási eljárás során való megállapítást* tárgyalja. A legfontosabb alapkérdés itt az, hogy a birodalmi biztosítási hivatal tehermentesítése céljából, miként ezt a javaslat tervezte, a felülvizsgálat megengedtesék és a felebbezés kizárassék-e. Az 1907. évben 19 ezer, 1908-ban 22 ezer, 1909-ben 25 ezer felebbezés érkezett a birodalmi biztosítási hivatalhoz. Elintézetlen maradt 10 ezer, illetőleg 12 ezer, illetőleg 15 ezer ügy. A kormány ennek következtében kifejtette, hogy a birodalmi biztosítási hivatal szervezetének kerete további megterhelést nem tűr. Máris 165 személy vesz ott részt a biráskodásban. Mindamelllett a megjelölt óriási hátralékok várnak elintézésre.

Az igazságszolgáltatás egysége ilyen terjedelem mellett nincs biztosítva. Talán ajánlatos volna, felülvizsgálati ok gyanánt megállapítani az elvi határozatok figyelembevételének mellőzését. A bizottság a birodalmi biztosítási hivatal tehermentesítését nem találta megengedhetőnek mindaddig, amíg a biztosítási hivatal nem nyeri el a kormány által javasolt alakját. Az államtitkár azt a reményt fejezte ki, hogy a biztosítási hivatalok kialakulásával lehetséges lesz az ellentétes érdekeket kiegyenlíteni. Végül elhatározták, hogy a biztosítási főhivatalok ítélőtanácsainak ítélete ellen a balesetbiztosításban felebbezés, egyebekben felülvizsgálat adassék. Fölötte nehéz kérdés volt ez, amely igen hasonlít ahhoz, amit a birodalmi bíróság (Reichsgericht) tekintetében is meg kellett oldani. Más megoldási módot, mint amelyet elhatároztak, nehezen lehetett találni. Mindenesetre aggályos, hogy a fentmaradt országos biztosítási hivatalok a jogegység megbontásához fognak hozzájárulni. Valamennyire mégis gondoskodik a törvény. Ha ugyanis valamely országos biztosítási hivatal korábbi eljárás során a kártalanítási igényt elutasította és valamely más országos biztosítási hivatal az igényt meg akarja állapítani, abból az okból, mert az előző eljárásban nyertes biztosítási teherviselőt kártalanításra kötelezettnek tartja, úgy az ügyet a birodalmi biztosítási hivatal döntése elé kell terjeszteni (1704. §. 2-ik bekezd.). A birodalmi biztosítási hivatal illetékes akkor is, ha valamely országos biztosító hivatal ítélő tanácsa valamely elvi jogkérdésben el akar térni a birodalmi biztosítási hivatalnak hivatalosan közzétett döntvényétől.

Egyébként éppen ennek a könyvnek egyes intézkedéseit bírálóiban részesíteni, helyszüke miatt itt nem lehet. Csak arra figyelmeztetek, hogy igen fontos és szűkebb értelemben vett perjogi szabályok, így az ítélőtanács tagjainak kizárására és kifogásolására, a helyi illetékességre, a szóbeli tárgyalásra, a bizonyításfelvételre és jogorvoslatra, az eljárás újrafelvételére és végül a határozathozatali és panaszeljárásra vonatkozó, mint jól átgondoltak, alkalmasak arra, hogy minden kodifikációnál, így a német birodalom határán túl is, a legnagyobb figyelemben részesüljenek. A legbehatóbb tanulmányt érdemlik meg még akkor is, ha egyes pontokon az eddigi jogban érvényben volt előzményeikre gondolunk, vagy ha az ellenmondás törvénye szerint más megállapodásokat kívánnánk is. Teljes világgossággal sajátos közgazgatási per jut érvényre, amely részben a polgári perre támaszkodva, azonban mégis erős ellentétben annak számos elvével, a modern és több ágra szakadó közgazgatási pernek egyik leg-sajátosabb alakulatát mutatja. Az a nagy sietség, amelylyel a birodalmi gyűlés a RVO.-t letárgyalta és az anyagi és szervezeti szabályok nagy tömegének figyelembevétele sajnos megakadályozták ugyan, hogy nagy alapelvek éles kidomborításával példaszerű eljárás állapíttassék meg. Bizonyára rájönnek majd később, hogy ez vagy az a szabály a perjogi alapelvvel ellentétes vagy legalább is nem egészen megegyező azzal. A RVO.-nak ez a része azonban mindenesetre értékes úttörő munkát végez az összes következő törvényhozási munkálatok részére, amelyek a közgazgatási határozat és vitás eljárás kérdéseivel foglalkoznak.

7. Közös rendelkezések.

Az összes különleges szabályokat betetőzik végül ama nem csekély számú közös rendelkezések, amelyek valamennyi biztosítási ágat átfogják. Különösen a RVO. első kötete tartalmazza annak az újításnak magvát, amely az egész területre érvényes. Előtérben áll itt a szervezeti kérdés. Ha a most önálló biztosítási ágak egybeolvasztása nem történt meg, kérdéses, mi egyébre törekszik a RVO. Indokolásában céljaként az egyes ágaknak »kölcsönös közeledését« jelöli meg és ennek eszközét abban látja,

hogy valamennyiükre nézve közös kapcsolatot képező szerv létesíttessék és pedig azon a helyen, ahol ez tapasztalat szerint leginkább szükséges, t. i. az alsó, a helyi fokozaton.

Azok a lényeges előnyök, amelyek az egybeolvasztástól remélhetők voltak, a közös helyi összekötő szerv útján, amint ezt a kormány hitte, el nem érhetők ugyan, ellenben ehhez még a gyógykezelési eljárás javítása és bizonyos alapvető fogalmaknak a törvényben még igen féltékenyen és ki nem elégítő módon eszközölt megállapítása is szükséges (így pl. alkalmazási viszony, keresetképtelenség, hozzátartozók stb.). A biztosítási hivatal azonban mégis annyiban fontos működésre lesz hivatott, amennyiben hozzájárul, hogy azok a visszasságok, amelyek a birodalmi biztosítási ügynek 3 vagy 4 felé ágazásából származtak, belátható időben lehetőleg megszűnjenek. Minthogy azonban a biztosítási hivatal nemcsak széleskörű közigazgatási feladatokat lát el, hanem emellett igazságszolgáltatási tevékenységet is fejt ki és végül a betegsegélyző pénztáraknak felügyeleti hatósága is lesz, ennél fogva arra, különösen pedig elnökére, a hivatal vezetőjére és helyettesére, a biztosítási tisztviselőre (*Versicherungsamt-mann*) oly nagy terjedelmű munkásság hárul, hogy ez alatt csak az intézmény, sőt nem is csak ez magában, szükségképpen szenvedni fog. Minél szélesebb körű a biztosítási tisztviselők hatásköre, annál inkább csökken ezzel az ülnökök közreműködése, ami pedig az önkormányzati jog szűkítését jelenti. Ha pedig a biztosítási tisztviselő lényeges működésében az ülnökök felfogásához volna kötve és ezek által korlátozva, úgy nemcsak tekintélye szenvedne csorbát, hanem egyáltalán ki nem elégítő állást is töltene be. Ebből következik, hogy a biztosítási hivatal létesítését csak annyiban lehet helyeselni, amennyiben szűkebb értelemben vett közigazgatási működést fejt ki, vagy pedig ezt nem oly széles körben gyakorolja, mint a melyben tervezve van, úgy, hogy esetleg kellő helye maradjon még a bíraskodási tevékenység számára is. Ami ennél több, az hiba.

Az egyszerűsítés gondolata azonban annyiban is hatékony, hogy a bíraskodási szervek arányosan egymás fölé helyezetten vannak felépítve. A biztosítási hivatalok fölé vannak helyezve a *biztosítási főhivatalok*, amelyek eddig részben eltérő szervezettel, mint választott bíróságok voltak ismeretesek és ezek felett állnak azután a *birodalmi biztosítási hivatal* és az *országos biztosítási hivatalok*, amelyeknek tehermentesítéséről némileg gondoskodás történt. A RVO. egyébkénti egyszerűsítése lényegileg alakoszerű. Azok a határozmányok t. i., amelyek a munkásbiztosítás különböző ágaiban voltak találhatóak, egységes szövegezést és közös összefoglalást nyertek. Különösen áll ez a biztosítás teherviselőinek egymáshoz és más kötelezettekhez való jogviszonyainak kialakításáról.

A biztosítási hatóságok rendszeres felépítése úgyszólván építészeti remekmű. A biztosítási hivatalok felett emelkednek a főhivatalok és ezek felett a birodalmi és országos biztosítási hivatalok (35—109. §§.). A biztosítási hivatalok látják el a birodalmi biztosítás ügyeit és megadják a szükséges felvilágosítást. Feladatuk azonban az is, hogy a birodalmi biztosítás egyes ágaiban az alsó fokú bíraskodási, határozati és felügyeleti hatóság feladatait ellássák. Ez a túlnagy működési kör az, amelylyel szemben aggályaimat már kifejeztem. Magában véve nem lehet kifogásolni ezt a szociális első fokú hatóságot, különösen, ha az első fokú közigazgatási hatóság eddigi feladatait átveszi. Minden első fokú közigazgatási hatóságnál munkásbiztosítási osztályt (biztosítási hivatalt) kell létesíteni. A biztosítási hivatal nem teljesíti, amint ez első tekintetre látszanék, a birodalmi biztosítás összes ágainak végrehajtását, mert ez az összes biztosítási ágakban a különböző biztosítási teherviselők feladata. Csakhogy jövőben különleges biztosítási hatóságok látják el azt a ténykedést, amelyben eddig közigazga-

tási hatóságok és bíróságok vettek részt. Nem lehet eléggé megbecsülni, hogy az eddig általános közigazgatási hatóságok által ellátott ügyeket jövőben a birodalmi biztosítás különleges hatóságai fogják intézni. Annnyiban tehát, amennyiben a biztosítási hivatal a baleseti, rokkantsági és hozzátartozói biztosítás teherviselőinek helyi szerve gyanánt fog eljárni, ezt nem lehet kifogásolni. Ez helyes. A biztosítási hivataloknak állami felségjogok gyakorlásával felruházása azzal a következménnyel jár, hogy e helyi szervek felállítását nem lehet a biztosítás teherviselőire bízni és hogy helyesen csak az országos központi hatóság által állíthatók fel, ami a fennálló hatósági szervezettel való egységes közreműködést is biztosítja.

Egyébként a biztosítási hivatal önálló hatóságként is létesíthető azokban a szövetséges államokban, amelyekben az országos hatóság a biztosítási hivataloknak az első fokú közigazgatósági hatóságoknál való létesítését nem engedi meg és csak egy biztosítási főhivatal létezik. Ennek csak Hamburgban van gyakorlati jelentősége. Ha ellenben valamely biztosítási hivatal más hatósághoz kapcsolódik, úgy ennek vezetője egyszersmind a biztosítási hivatalnak is elnöke. Ebben az esetben azután állandó helyetteseként biztosítási hivatalnokot (*Versicherungsamtman*) kell kirendelni. Ha ilyen esetben a biztosítási hivatal községi hatósághoz kapcsolódik, a biztosítási hivatalnokot a községi kötelék, esetleg a biztosítási főhivatal nevezi ki. A biztosítási hivatalnál ülnökökként biztosítási képviselők működnek közre; számuk legalább 12, és pedig munkaadók és biztosítottak. Azoknak az érdekelt betegsegélyező pénztáraknak igazgatósági tagjai választják őket, amelyeknek a biztosítási hivatal kerületében legalább 50 tagjuk van, továbbá bizonyos bányatársuladók, pótpénztárak, tengerészeti segélypénztárak igazgatósági tagjai. (42. §.) Minden biztosítási hivatalnál határozó bizottságot kell felállítani azokra az ügyekre, amelyek határozati útra (*Beschlussausschuss, Beschlussverfahren*) tartoznak. Ez a biztosítási hivatal elnökéből és a munkaadók és biztosítottak egy-egy képviselőjéből áll. Állami és községi műszaki tisztviselők, akik a biztosítási hivatal kerületében működnek, a biztosítási hivatal határozati eljárásába mint tanácsadók tanácskozási joggal bevonhatók. A hivatalnál bíráskodó bizottságot is kell létesíteni, a bíráskodási eljárásra tartozó ügyekre nézve. (*Spruchausschuss, Spruchverfahren*).

A választott bíróságok helyébe *biztosítási főhivatalok* lépnek. Ezeknek főjellemevonása, hogy a biztosítási teherviselőkkel szemben teljesen függetlenek. Amint a biztosítási hivatalnak felügyeleti, ítélkező és határozó hatóságnak kell lennie, úgy a biztosítási főhivatalnak, a másodfokú hatóságoknak is, amelyekre még azok a feladatok is hárulnak, amelyek most a felsőbb közigazgatási hatóság hatáskörébe tartoznak. Ennélfogva ezek is bíráskodó, határozó és felügyeleti hatóságok. Felállításuk és szervezetük tekintetében azonban eltérnek a jelenlegi választott bíróságoktól. A biztosítási főhivatalt rendszerint egy-egy felsőbb közigazgatási hatóság területére állítják fel. Áll pedig tagokból és ülnökökből. Amint a biztosítási hivatal élén szabály szerint a biztosítási hivatalnok, úgy a biztosítási főhivatal élén az igazgató és helyettese állnak. Amíg az igazgatót élethossziglan nevezik ki, addig a tagokat a közhivatalnokok sorából alkalmazzák, és amíg amaz mellékalkalmazásban egyéb szolgálati teendőket is elláthat, de az igazgatói állást főhivatásként tölti be, addig a hivatal többi tagjait az országos központi hatóság akként is beoszthatja, hogy ezt a szolgálatukat csak mellék-hivatásként teljesítik. A biztosítási főhivatal ülnökeit fele-feleében a munkaadók és a biztosítottak közül kell választani, nem lehetnek a birodalmi biztosítási hivatalnak vagy valamely országos biztosítási hivatalnak tagjai. Az ülnökök száma 40, az országos központi hatóság számukat felemelheti vagy leszállíthatja. Minden biztosítási főhivatalnál határozó tanácsot kell alakítani, a határozati eljárásra tartozó ügyekre (*Beschlusskammer, Beschluss-*

verfahren). Az ilyen tanács a biztosítási főhivatal igazgatójából, egy tagjából és két ülnökéből alakul. A biztosítási főhivatal munkaadó és biztosított ülnökei legalább egy-egy helyettest választanak kerületükből és pedig egyszerű szótöbbséggel 4 évenként. Ezen kívül a bíraskodási eljárásra tartozó ügyekben birói tanácsok működnek. (*Spruchkammer, Spruchverfahren*). A birói tanács a biztosítási főhivatal egyik tagjából mint elnökből és a munkaadók és biztosítottak két-két ülnökéből áll.

A birodalmi biztosítási hivatal szervezete lényegében változatlan marad. Legfelsőbb bíraskodási, határozó és felügyeleti hatóság. A nem állandó munkaadó és biztosított tagok száma 32. Ezek közül 8-at a szövetségi tanács nevez ki, 12 munkaadó és 12 biztosított. A birói tanácsok (*Spruchsenate*) 7 tagból állnak: Az elnökből, a szövetségi tanács által kinevezett nem állandó tagból, egy állandó tagból, két rendes birói tisztviselőből, egy munkaadóból és egy biztosítottból. A birói tanácsokon kívül határozó tanácsok is működnek (*Beschlussenate*) és pedig 5 taggal, abból a célból, hogy a birodalmi biztosítási hivatal felépítése arányos legyen az első és középfokú biztosítási hatóságokéval. Egyébként pedig annak a célnak elérésére is, hogy orvosolja azt a visszásságot, amely szerint a szövetségi tanács tagok és laikus tagok közreműködése és befolyása a közigazgatási ügyek elintézésénél eddig lényegesen háttérbe szorult. A határozó tanácsokban nem birói tisztviselők működnek közre, miként a birói tanácsokban, hanem ezek helyébe a birodalmi biztosítási hivatalnak állandó tagja lép. A rokkantbiztosítási osztály megerősített tanácsa (*Verstärkter Senat*, 1900 október 19-én kelt császári rendelet 22. §.) éppen úgy nélkülözhetővé válik, mint a felebbezések visszautasítására illetékes kis tanácsok, amelyek most jelentőségüket elvesztették. Az eddigi bővített tanács (*Erweiterter Senat*) jövőben is 11 személyből áll és nagy tanács (*grosser Senat*) néven fog működni. Abban az esetben azonban, ha valamely országos biztosítási hivatal a birodalmi biztosítási hivatal által közzétett jogelvtől eltérni akar, az országos biztosítási hivataloknak két állandó tagja járul hozzá. A törvényben megállapított esetekben a birodalmi biztosítási hivatal helyébe az országos biztosítási hivatal lép. Új országos biztosítási hivatalok azonban többé nem állíthatók fel; az eddig fennálló is csak addig maradhatnak fenn, ameddig hatáskörük egyenként legalább 4 biztosítási főhivatalra terjed ki.

A megjelölt új szabályozások értéke az eddigi jogállapot fentartásában és folytonosságában jelentkezik; mélyreható átalakításokat kerültek, a munkásbiztosítás szervezete lényegében a régi marad és mégis a javítások egész sorozata lép hatályba, amelyeket régebben csak a biztosítási ágak egybeolvasztásától vártak. Olyan kodifikáció lép életbe, amely úttörője a bensőleg lezárt, német munkásjognak. Ennek nem kevésbé fontos másik fele fokról-fokra fog kiemelkedni és önállóságra jutni az ipartörvény keretéből, amelyet hovatovább mindinkább szétfeszít. A biztosítási és munkásvédelmi jogból együttvéve új munkásjog alakul ki, amely egymagában lezárt és az általános polgári törvénykönyv mellett terjedeleme és jelentősége tekintetében sem csekélyebb törvényhozási mű jog- és szociálpolitikailag hatalmas kihatással lesz a jelen kor kulturéletére. A három biztosítási ág egybeolvasztásának végletes követelményét államférfiúi bölcseséggel elutasító álláspont, a biztosítás kérdésének hátránya nélkül, a szociális békét szolgálja, amennyiben a baleseti és rokkantbiztosítás teherviselőit fenyegető igazságtalanságok ebben az irányban elkerülhetők. A szolgáltatások fel-emelésére és javítására irányuló áldásos fejlődés a biztosítás egyik ágában sem fog természetellenes és veszélyes akadályokba ütközni. A laikus elemnek a biztosítási hivatalok mindhárom fokán való dúsabb részvétele, amelyet csak a különböző ágak közelebbi vonatkozásba hozása tett lehetővé, politikai szempontból is fontos haladás gyanánt jelentkezik.

Ólommérgezés és fajromlás¹⁾.

Írta: **Sir Oliver Thomas M. D.** egyetemi tanár, kórházi főorvos.

Valamely nemzet fizikai erejét annak szaporodási képességével és gyermekei életrevalóságának magas százalékaival mérjük. A jövő mérkőzéseiben a mennyiség még mindig sokat fog számítani, különösen akkor, ha az kitűnő fizikai erővel és szellemi képességgel párosul. Míg a civilizáció bizonyos értelemben megsokszorosítja a szaporodás lehetőségeit, addig az ember korlátokat emel elébe, vagy más viszonyok akadályozzák a terhesség normális lefolyását. Ezért nem kutathatjuk elég korán a csökkenő születési arányok okait. A nőknek a gyárakban való alkalmazása terhesség állapotukban, akkor, amikor leginkább kellene kimélniök magukat, magyarázata az abortusok nagy számának, épúgy, mint az a körülmény, hogy az anyák lebetegedésük után tulságosan korán térnek vissza a munkához, egyik oka a csecsemők nagy halálozási arányának. Becslés szerint hat terhesség közül egy abortussal végződik. Ahol a munkaviszonyok súlyos terheket rónak a nőre és kimerítik fizikai erejét, a korai szülések száma emelkedik. Csakis ez a magyarázata részben annak, hogy egyik lancashirei városban a gyapotszövő gyárak munkásnőinél az abortusok aránya 87^{0/0}, míg ugyanabban a városban a gyárakban nem foglalkoztatott lakosságnál 44^{0/0} az abortus. Egy másik lancashirei városban a textilmunkások között a koraszülések aránya 63^{0/0}, míg másutt, a szövőgyárakban nem alkalmazott népességnél 40^{0/0}. A nehéz és kimerítő munka, amit a nő a terhesség végeig végez, nemcsak a koraszülések egyik oka, hanem egyúttal csökkenti a leendő anyának ellentálló képességét a gyermekszüléssel járó fáradalmakkal szemben, és okozója a magzat rosszul táplált voltának. Megemlítem még azt a tényt, hogy az élvezet utáni vágy a társadalom minden rétegében kiöli a nőkből a legősibb ösztönt, az anyaság ösztönét. Azonban nem annyira a modern idők ezen társadalmi gyengéivel és az ipari munkásság általános helyzetével akarok foglalkozni, hanem inkább egy bizonyos méregnek, az ólomnak a magzatra való hatásával.

A kenyérkeresetükkel járó napi foglalkozás az ólom munkával elfoglalt férfiak és nők megbetegedésének, esetleg halálának lesz oka, a nő degenerálódik és képtelenné lesz arra, hogy magzatát kihordja. Közel két évtized múlt el azóta, hogy küzdöttem érte és sikerült felszabadítanom a női munkát az ólomgyártás veszedelmes folyamata alól és bár éveken át a gyárosok és némely egyesületek támadásainak célpontja voltam, az események nagyon is igazolták javaslataimat, mert azóta az ólomfehér gyártása kevesebb panaszra adott okot, az ipar pénzügyi terhei megkönnyebbültek és a munkások egészségi állapota általában megjavult. Nehéz lenne ugyan közvetlenül, vagy közvetve megállapítani azt a nyereséget, amely az emberiségre hárult annak a révén, hogy betiltották a női munkát az ólomfehér gyártásánál és minden olyan munkánál, ahol ólomot használnak.

Néhány évvel ezelőtt egyik yorkshirei városban a halvaszületések száma feltűnő módon emelkedett. Vizsgálni kezdték a dolgot. Megállapították, hogy a bajt az ólommal megfertőzött ivóvíz okozta. A nők és a gyermekek szenvedtek leginkább emiatt. Nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a nemző szerveknek bizonyos érzékenyséjük van az ólommérgezéssel szemben. Amellett, hogy az ólomnak hatása van a kiválasztó szervekre, mint például a vesékre, a vérképző szervekre és az idegrendszerre, az ólom rendkívül káros hatású a férfi és a nő, de különösen a nő nemzőképességére. Az ólom elpusztítja a fejlődő életet, vagy pedig megakasztja a méhben fekvő embrió fejlődését azzal, hogy elvágja tőle a táplálkozás csatornáját. Tojások-

¹⁾ Megjelent 'The Eugenic Review'-ban. Szerző engedélyével közöljük.

kal kísérleteztem. Néhánynak a héját erős mészsoldattal, néhányét pedig ólomnitráttal vontam be és elültettem. Azok, amelyeket mésszel vontam be, mind kikeltek, de az ólommal bevontak egyikéből sem lett csirke. A tojás felbontásánál azt tapasztaltam, hogy az embrio minden esetben eljutott a fejlődés bizonyos fokára, de azután elhalt, minden valószínűség szerint mérgezés következtében. Hasonlóképp kísérleteztek terhes nyulakkal. Eledelükbe ólmot keverték és valamennyi elvetélt. A vegyi vizsgálat megállapította, hogy ólom került az embriok belső szerveibe. Ezek a kísérletek nemcsak azt magyarázzák meg, hogy az ólommal dolgozó nőknél miért oly igen gyakori a halvaszülés, hanem bizonyítják azt is, hogy a beteg anya közvetlenül átszármasztja magzatára a mérgező ólmot.

Általában elismerik, hogy az ólom nagyban hozzájárul a terhesség idő előtt való befejezéséhez. Ez olyan körülmény, amely magában véve is a legsúlyosabb érv arra, hogy a nőket kizárjuk az ólomgyártásból és az ólom feldolgozásával járó munkákból.

Az ólommal való foglalkozás veszedelmének megvizsgálására kiküldött szakbizottság jelentésének második kötetében dr. George Reid erre a kérdésre vonatkozólag a következő számadatokat ismerteti:

Házi munkával foglalkozó 100 anyánál az abortusok és a halvaszületések száma 43·2; a gyári munkásnőknél, akik ólommal nem dolgoznak, 47·6; olyan anyáknál, akik férjhezmenetelük előtt ólommal dolgoztak, 86; azoknál, akik férjhezmenetelük után dolgoztak ólommal, 133·5; ahol pedig csak az apa volt ólom munkás, az abortusok és halvaszületések száma 48 volt. Továbbá azt tapasztalták, hogy a házimunkával foglalkozó anyáknál a gyermekek elhalálzásának száma évenként 1.000 szülésnél 150; a gyári munkásnőknél 214; ahol csak az apa dolgozott ólommal, 189; ahol az anya házassága előtt ólommal dolgozott, 157; ahol pedig az anya házassága után is ólommal dolgozott, ez a szám 217-re emelkedett. Ebből kitűnik, hogy azok a nők, akik házasságuk előtt ólommal dolgoztak, kétszerannyiszor, akik férjhezmenetelük után dolgoztak ólommal, háromszorannyiszor abortáltak, mint azok, akik csak a rendes házimunkával foglalkoztak. A cserépedénygyártásnál, ahol ólomalkatrészekkel dolgoznak, Reid azt tapasztalta, hogy az ólommérgezés gyakorisága legfeltűnőbb azoknál a nőknél, akik a mártogatással foglalkoznak, azután következnek azok, akik a majolikafestéssel foglalkoznak. Nagyon nehéz egy ilyen vizsgálatnál pontos adatokat szerezni, mert igen sok nő nem hajlandó olyan egyéni dolgokról felvilágosítást adni, amelyek anyaságával vannak kapcsolatban, különösen akkor, amikor foglalkozásának erre való befolyásáról van szó.

Ezek a tények igen fontosak nemzeti szempontból is, miután arra a rengeteg veszteségre vonatkoznak, amelyek az abortusokból és a halvaszületésekből származnak. Az ólom munkások gyermekeinek nagy százaléka meghal születése után, vagy életének első hónapjaiban. Az eugenikát mindenestre érdekli az a kérdés, hogy az ólombetegségben szenvedő szülőknél mi lehet az ólom hatása az életben maradt gyermekeknél. A szakbizottság jelentése, amelyre hivatkoztam, egy megjegyzésben ezt mondja: »a statisztikai tabellákból nem tűnik ki, hogy az ólommal való foglalkozásnak káros befolyása lenne a születési arányok csökkenését illetőleg. Arra sincsen bizonyíték, hogy az ólom munkások gyermekei kevésbé egészségesek, mint az ólommal nem dolgozó munkások gyermekei«.

Az a tény, hogy az ólommal dolgozó munkásnőknél gyakoribb az abortus, mint más foglalkozású terhes nőknél, azt bizonyítja, hogy az ólom hátrányosan befolyásolja a születési arányokat. Arra a kérdésre akarom még felhívni a figyelmet, vajjon az ólom munkások gyermekei kevésbé egészségesek-e, mint az ólommal nem dolgozó gyermekei? Más alkalommal már kimutattam, hogy ólommal dolgozó nők rendszeresen abortáltak, sok esetben hatszor egymás után. Amikor azonban ugyanezek a

nők elhagyták a gyárat, legközelebbi terhességük rendes lefolyású volt; gyermekeik élve születtek és felnőttek. Mi lesz ezekből a gyermekekből és mi a sorsuk azoknak, akik ólom munkásoktól élve születnek és nem halnak el az első hónapokban? Alkoholista anyák gyermekei a rossz táplálkozás következtében hamarosan a születésük után elhalnak, míg némelyek megmaradnak, a későbbi években azonban az idegrendszer bomlása jelentkezik náluk és az alkoholtól nemcsak könnyebben részegednek meg, hanem annak egészen más hatása van rájuk, mint másokra. Az ólommal épp úgy vagyunk, mint az alkohollal; a gyermekek nemcsak látszólag, de tényleg egészségesnek születhetnek és olyan egészségesek maradhatnak, mint azok a gyermekek, akiknek szülei sohasem jöttek vonatkozásba az ólommal. Vannak viszont mások, akik megtartják az anyától örökölt mérgező nyomát. Az ólombetegség kérdése csak úgy hemzseg a rendkívüli nehéz biológiai problémáktól, amint ezt a következők is igazolják. Az ólommal dolgozó munkásoknál nagyobb a halvaszületések aránya, (Prendergast dr., Hanley, kimutatja, hogy egy porcellánmunkás felesége tizenkétszer abortált egymásután) mint a más foglalkozásuaknál. A magzat testében pedig ólmot találtak, anélkül, hogy anyjánál az ólommérgezés tüneteit tapasztalták volna. Az apa és az anya lappangó ólommérgezése végzetes lehet a magzatra nézve, míg a szülők minden látszat szerint teljesen egészségesek és a tapasztalat mégis azt tanítja, hogy a nemezis mégis utolérheti ezeket a szülőket még akkor is, amikor már évek óta nem dolgoznak ólommal. Az akut mérgezés igen sajátságos ebben a tekintetben; halált okozhat anélkül, hogy a szöveteken bármilyen szervi elváltozást tapasztalhatnánk, bár a vegyi vizsgálat útján megtaláljuk a mérget. Ha az adag nem túl nagy, a mérge eltávolodik a testből és az illető felgyógyul. Egészen más azonban a helyzet, ha a mérge kicsi, magukban teljesen ártalmatlan adagokban jut a szervezetbe hosszabb időn át, amint a munkánál és vízivásnál megtörténik. Az ólommérgezés alattomosan fejlődik ki. Az ólom a test valamely szervének sejtjeire hat, megzavarja azok funkcióját és szervezetét, úgy, hogy a vesék vagy az idegrendszer megbetegedései elpusztítják az életet, bár a beteg már évek óta nem is volt ólomnak a közelében. Nem tehetjük fel, hogy az ólombetegségben szenvedő szülő valamely szervének heveny ólombetegségét átszarmaztathatja magzatára, bár amint láttuk, az ólom maga átszívódhatik az anya szervezetéből az embrióra. Prendergast dr. (Hanley, Staffordshire), aki orvosi minőségében hosszú éveket töltött ezen a cserépedénygyártó vidéken, mondja, hogy tapasztalatai szerint az ólom munkások életben maradt gyermekei, akik túlélnek az első esztendő, fizikailag mögötte állnak más gyermekeknek. Nincs meg bennük az átlagos életerő. Nem ismer mást, ami annyira káros volna a gyermek fizikai jótétére, mint az, hogy apja, vagy anyja ólommal dolgozott, különösen akkor, ha mérgező mennyiségben szívták fel az ólmot. Prendergast véleménye szerint az ólommérgezésben szenvedő munkások gyermekei nem fejlődnek életképes férfiakká és nőkké, mint más gyermekek, hanem kezdettől fogva csenevésznek és később úgy a szellemi, mint a fizikai korlátoltság jeleit mutatják.

Húsz évvel ezelőtt egy férjezetlen ólom munkásnő volt a kezelés alatt a newcastle-i kórházban. Ólomtól okozott vakságban és görcsökben szenvedett. Négy hónap alatt meglehetősen visszanyerte látóképességét és az ólommérgezés tünetei megszűntek. Követte tanácsomat és nem tért vissza előbbi foglalkozásához. Néhány év múlva férjhez ment; a férje szabadban dolgozó napszámos. 1905-ben ugyanezt a pácienszt szemgolyóhüdés miatt vették fel a kórházba. Három abortusa volt és hat élő gyermeke. Egy azóta meghalt. Bár már tizenhét éve nem dolgozott a gyárban, Bedson tanár még ólmot talált a vizeletében. Gyermekei, akiket láttam, egészségesek, bár anyjuk azóta csaknem teljesen megvakult. M.-né, 42

éves, régi ólommunkás, tizenkét gyermeke volt, akik közül hatan élnek. Két leánya, az egyik 22, a másik 23 éves, bár alacsony termetű és gyenge testalkatú, teljesen egészségesnek látszik. J.-né, 46 éves, azelőtt fehérólmal dolgozott, tizennégyszer volt terhes. Hét halvaszületése volt; négy élveszületett gyermeke meghalt; egyik négy hónapos korában hirtelen, a másik háromnapos korában, egy abortusa volt, két fia megmaradt és felnőtt, az egyik fiu 22 éves, gyógyintézetben van, a másiktól azt mondják, hogy egészséges és mint mechanikus keresi kenyerét. A.-né, 36 éves, a férje napszámos, férjhezmenetele előtt hat évig fehér ólommal dolgozott, azután pedig még három esztendeig. Tizennégy évvel ezelőtt hagyott fel ezzel a foglalkozással. Négy gyermeke volt. Ezek közül három halva született; egyetlen gyermeke, egy 11 éves fiu, egészséges. Kértem ezt az asszonyt, hogy nevezzen meg néhány nőt, akik leánykorában együtt dolgoztak vele a gyárban. Azt felelte, hogy azok már csaknem valamennyien meghaltak. A saját édesanyja, aki szintén ólommunkás volt, 58 éves korában halt meg ólommérgezésben.

Ha az ólom legsúlyosabb hatásait akarjuk tanulmányozni oly embereken, akik kenyérkeresetből kénytelenek ólommal foglalkozni, Magyarországra kell mennünk. Megkapott annak leírása, mily súlyos betegségeket figyeltek meg a magyarországi fazekasoknál és az ólommérgezésnek az a súlyos és szokatlan típusa, amelyben ott az asszonyok és a gyermekek szenvednek. Másfél évvel ezelőtt meglátogattam ezt az országot, hogy a helyszínén tanulmányozzam a kérdést. Meglehetősen sok ólommérgezést láttam idehaza, Franciaországban és másutt, de sehol sem volt olyan szomorú látványban részem, mint Magyarországon. Szterényi úr, akkori kereskedelemügyi államtitkár szivességéből, aki egy iparfelügyelőt rendelt ki mellém, alkalmam nyílt meglátogatni több olyan eldugott falut, ahol háziiparilag olcsó fazekasmunkát csinálnak. A munkát igen sok helyen ugyanabban a szobában végzik, amelyben laknak és alszanak. Az egész család állandóan mérgezett környezetben él. Ezért olyan gyakori az ólommérgezés az apánál, az anyánál és a gyermekeknél. De ha nem számítjuk azokat az eseteket, ahol a lakószoba levegőjével beszívott ólomportól a gyermekek ólombetegségben szenvednek, tucatszámra találunk fazekasokat, akik feleségeikkel együtt szinte telítve vannak ólommal, de azért nem betegek, vagy munkaképtelenek. Chyzer Béla dr. kimutatta, hogy ezen szülők gyermekei gyakran angolkórosak, koponyájuk szegletes, hosszúcsontjaik vége dagadt, bunkószerű, állkapcsuk angolkóros volta következtében fogaik szabálytalanok. A magyarországi fazekasoknak igen kevés gyermekük van, ritkán több mint egy-kettő, mert feleségeik gyakran abortálnak. Az életben maradt gyermekek is lassan nőnek, alacsony termetűek és sokszor valószínűleg törpék. Némely faluban a fazekasok nagy részének egyáltalán nincsen gyermekük, egyetlen élve született gyermek sem marad meg. Ezekben a falvakban a gyermekek vízfejűségben, akut agyhártyagyulladásban vagy görcsökben halnak el. Chyzer dr. azt tapasztalta, hogy a »görcsrohamok« gyakoriabbak a fazekasok gyermekeinél, mint a más foglalkozású szülők gyermekeinél. Temerinben egy fazekas családjában hét gyermek halt meg görcsökben, egy másik fazekas családjában hat gyermek pusztult el így. A nyavalyatörés gyakoribb a fazekasok gyermekeinél, mint mások gyermekeinél. Tényleg, a szifilis legrosszabb eseteit nem számítva, az ólommérgezés a csecsemők életének legkomolyabb veszedelme.

Ha a körülmények megengedik, Magyarországon a fazekasmesterség, mint háziipar, családi mesterség. Chyzer dr. Várpalotán egy fazekasnak és családjának a termetéről a következő méreteket vette:

Az apa magassága 1'68 m.

Az anya magassága 1'50 m.

Az idősebb leány, 28 éves, 1'20 m.

A fiu, 27 éves, 1'50 m.

A fiatalabb leány, 9 éves, 0'76 m.

Némely faluban meglepett a fazekasoknak alacsony termete. 21—22 éves fiatalemberek 14 éves fiuknak látszanak. A fejletlenség tehát egyik következménye az örökölt ólombetegségnek. Azon családokban, ahol az anya gyakrabban abortált, a később élve született gyermekek gyakran hülyék, vagy szellemileg és testileg gyengék és állandóan betegesek.

Az ólommérgezés jellemző tulajdonsága, hogy a beteg felgyógyulása után nagyon könnyen újra visszakapja a bajt, mihelyt megint ólommal dolgozik. Ebből származnak azok a súlyos következmények, amelyek azokat az ólom munkásokat érik, akik lekicsinylik a foglalkozásukkal járó veszedelmeket. A veszedelem megszokása gyakran vigyázatlanná teszi a munkást. A kockázat azonban ezzel nem lesz kisebb és igen gyakran sujtja a gondatlant. Az anaphylaxia, vagyis a fokozott hajlandóság sok fémmérgezés jellemző tulajdonsága, de nem valamennyié. Ezt a tiroli hegylakó parasztok arzénvő képessége is tanúsítja, akik kis adag arzénikumon kezdik és végül mindig nagyobb és nagyobb adagokat vesznek be büntetlenül. Az ópium-evés ugyancsak a szerzett immunitás példája az ólommérgezésnél tapasztalt anaphylaxiával szemben. De azért néha az ólommérgezésben is megtaláljuk az immunitás egy fokát. Ez azonban olyan ritkán fordul elő, hogy egyáltalán nem csökkenti annak szükségességét, hogy az ólom munkások állandóan óvatosak legyenek foglalkozásukban. Mert, amint már előbb is jeleztem, nem egy, vagy két nagyobb adagnak a felvétele, hanem a parányi mennyiségű ólomnak a felszívása okozza az ólombetegség legveszedelmesebb típusait.

A cserépedénygyártás ipari viszonyainak javítása, valamint a női munka eltiltása az ólomfehér gyárakban elhárította Angolországban az ólommérgezésnek az anyaságra való káros befolyását. Így Nagybritanniában nehéz volna megállapítani, mennyiben van az ólommérgezés kihatással fajunk jövőjére. Az a tény, hogy az ólommal dolgozó férfiak feleségei gyakrabban abortálnak, mint a más foglalkozást űző férfiak feleségei és az, hogy az abortálásra való hajlam nagyobb, ha a nők maguk dolgoznak ólommal, arra vall, hogy az embrio nem egészséges. Ha a gyermek mégis megmarad, joggal kérdezhetjük, vajjon meg tud-e valaha szabadulni az ólomnak káros hatása alól?

Az ipari törvényhozás sokat tett már e téren. De bár nyilvánvaló, hogy úgy a munkásoknak, mint az iparnak általában nagy hasznára vált, sok munkás még mindig ellene van. Jogot követelnek arra, hogy akár egészségtelen viszonyok között is dolgozhassanak, anélkül, hogy az állam ebben korlátozhassa őket. Mások megint igyekeznek kibujni az orvosi vizsgálat alól és nem törődnek az ólommérgezés elhárítására irányuló rendszabályokkal. Szerencsére ezek kevesen vannak. A szabályok betartása néha terhes lehet ugyan és kényelmetlenséget okozhat. De ha a munkáltatók megtennének minden tőlük telhetőt, hogy a szabályok betartásának terheit enyhítsék, sokat használnának az ügynek. Mivel pedig óhajuk és céljuk az, hogy egészségüket biztosítsák, munkaképesek és hosszú életűek legyenek, a munkások végül is megértik, hogy ez a cél szentesíti a rájuk kényszerített eszközöket.

A „MUNKÁSÜGYI SZEMLE”

szerkesztősége és kiadóhivatala 1912. május 1-től
II. Fő-utca 23. sz. alá költözködik.

TELEFON : 93—99.

TELEFON : 93—99.

SZEMLE.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.**A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete**

f. é. április 28-án Szterényi József v. b. t. t. elnöklete alatt teljes ülést tartott, amelyen megkezdte a munkásbiztosításról szóló 1907. évi XIX. t.-c. feletti vitát. Az ülést, amelyen az egyesület tagjai nagy számmal vettek részt, Szterényi József elnök a következő nagyrdekű beszéddel nyitotta meg:

Tisztelt Uraim! A munkásbiztosítás nemzetközi egyesületének magyar osztálya elhatározta, hogy munkásbiztosítási törvényünk reformjának kérdését napirendre tűzi olyképen, hogy fejezetenként vitatja meg a kérdést: mennyiben állnak fenn jogos panaszok a munkásbiztosítási törvény egyes rendelkezéseivel szemben és hogy a panaszok alapján, vagy a törvény életbelépése óta felmerült szükség alapján, mennyiben állt elő a törvény revíziójának tényleges szüksége és amennyiben ez a szükségesség előállt, mily irányban mozogjon a revízió, melyek azok a hibák, amelyek javítandók, szóval hogy szükséges-e és mily irányban az ezidőszerint fennálló törvény revíziója.

Mai összejövetelünkkel megkezdjük ez iránti munkánkat, megkezdjük a törvény szervezeti rendelkezéseivel. E munkánk kezdetén szükségesnek tartom hangsúlyozni, hogy minden előadó csak a saját egyéni meggyőződését fogja itt előadni, az képezi egyelőre a vita anyagát és ha majd megvitattuk az összes idevágó véleményeket, akkor ez alapon fogjuk az egyesület javaslatait elkészíteni és ezeket szélesebb alapon az érdekeltség szélesebb rétegeinek bevonásával megbeszélni, megvitatni.

Magam részéről csak néhány szóval akarom érinteni azt a kérdést, vajjon szükséges-e, indokolt-e és időszerű-e a törvény revíziója? Észrevételeimet minden elfogultság nélkül, jobban mondva elfogulatlanul fogom megtenni, mintha nekem semmi részen sem volna a törvény megalkotásában. Teljes őszinteséggel kívánjuk tárgyalni a kérdést, tekintet nélkül személyekre, intézményekre vagy hatóságokra, mert csak úgy tudunk hasznos munkát végezni, ha ezektől menten dolgozunk.

A munkásbiztosítási törvényvel szemben megengedem, sőt magam is állítom, hogy tényleges okok kívánják és panaszok is szükségessé tesznek bizonyos revíziót. Nem vonom kétségbe a panaszok egy részének jogos voltát sem. Jogosak pl. az adminisztráció komplikáltságára vonatkozó panaszok; e téren csakis a törvény revíziójával lehet megfelelő egyszerűsítéseket keresztül vinni. Magunk is egyszerűbben akartuk megoldani ezeket a kérdéseket, nem rajtunk mult, ha nem lehetett. Szükségesnek tartom a revíziót nem a törvény hiányossága, de az élet tapasztalataiból folyólag bizonyos hatásköri összeütközések eliminálása szempontjából. És itt tévedés azt hinni, hogy összeütközések csak az Állami Hivatal és az Országos Pénztár között vannak; sokkal erősebbek az összeütközések, ha nem is jutottak még ily élesen kifejezésre az Országos Pénztár és a helyi szervek közötti hatáskör tekintetében.

Ezen összeütközések nem a törvényből vezethetők le, mert a törvény nem sorolta fel taxative a hatásköröket, csak keretet adott, mely keretet az életnek kell kitöltenie. Ám az élet azt mutatja, hogy ezen keret nem úgy töltetett ki, mint azt a törvény intendálta — a maga helyén, amikor ezeket az ügyeket fogjuk tárgyalni, lesz alkalmam részletesebben nyilatkozni erről — módot kell tehát adni arra, hogy a revízió e tekintetben

pótlólag bizonyos irányelveket szabjon meg, hogy az összeütközések lehetőleg elkerültesse, mert hisz teljesen elkerülni lehetetlen.

Szükségesnek tartom a revíziót a teljesítmények és szolgáltatmányok tekintetében is. Hisz ismeretes az építőiparosok jogos kívánsága, hogy ha bizonyos garanciát az állandóság tekintetében nyújtanak, ne részesüljenek megkülönböztetett elbánásban a fedezet tekintetében. Ezt a kívánságot jogosnak kell elismernem. Ez azonban csak az ipar egy ágát érinti, míg az egész ipart és magát az egész intézményt legközelebről érinti a pénztárak teljesítményére vonatkozó bizonyos messzemenő humanizmus, mely nem számol a pénzügyi helyzettel. Nem a törvény hibás ebben, hanem sok tekintetben a bírósági tényezők túloznak, midőn a modern szociális irányzat befolyása alatt állnak, épen úgy, mint a külföldön, ahol a bírósági joggyakorlat bizonyos munkásbiztosítási külön betegségeket és külön igényeket teremtett, melyekkel szemben az ottani komoly szakkörök igen komoly aggodalmakat táplálnak. Kétségtelen, hogy az összhangnak a fedezet és a szolgáltatmányok között fenn kell állania, ami a nálunk megindult bírósági gyakorlat szerint a családtagok segélyezésének túlzása, a fürdők és ehhez hasonló szolgáltatások túlzott mértékben való megítélése folytán olyan óriási terhet rónak a pénztárakra, melyet azok nem bírhatnak meg, melyeket a törvény ezen eszközökkel nem is intendált soha. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy vonjuk meg azokat a jogos szolgáltatásokat, melyeket a törvény előir, erről szó sem lehet, ezek szükségesek és indokoltak, csak újólág figyelmeztetek arra, hogy csak azt adhatjuk, amire fedezet van, ha nem akarjuk az országot annyira megterhelni, hogy végül is általános elégedetlenség keletkezzék.

Végül azon főbb okok közé, melyek szerintem bizonyos revíziót szükségessé tesznek, az apróbb okok taxativ felsorolását mellőzve még a pénztári tisztviselők összeférhetlenségéről is kell megemlékezni, mint amely szintén törvény útján oldandó meg, még pedig egyrészt a feltétlenül szükséges pártatlanság, másrészt a függetlenség biztosítása szempontjából. A tisztviselőknak nem szabad sem a munkaadók, sem a munkások táborához tartozniok, nem szabad azok egyoldalú érdekeltségi mozgalmakban részt venniök, kívül és fölül kell állaniok ezeken, ez pedig csak törvény útján biztosítható.

Ha ezen tényleges okokkal szemben a felmerült panaszokat vizsgáljuk, hát mondhatom, a legszomorúbb kép tárul elénk, mely egy művelt állam életében tapasztalható. Az Országos Pénztár jelentését vizsgálva, egyes igen karakterisztikus dolgok szinte kihívják a kritikát. A mult évi jelentés foglalkozott a különböző érdekeltségi szervek, az ú. n. ipari közvélemény panaszaival és egyenként kimutatta, hogy ezen panaszok nemcsak nem jogosak, hanem túlnyomólag olyan dolgokra vonatkoznak, melyek vagy egyáltalán soha nem léteztek, vagy amelyek a panaszokat megelőzőleg már régen orvosolva voltak.

Hallottunk olyan hangokat is, még pedig ily komoly oldalról, hogy az intézmény csőd előtt áll, de konkrét adatokat ezek sem soroltak fel. Igaz, hogy egyes financiaális jelenségek nagyon szomorúak, de miért? Mert maga az állam, melynek pedig kötelessége volna jó példával járni elől a szociális terhek viselésében, azon kezdi, hogy a pénztárral szemben fennálló tartozását, több mint 2¹/₂ millió koronát nem fizeti meg. Ezzel szemben az orsz. pénztár összes eddigi deficitje 800.000 K. Vagy pl. a Máv. okoz az Országos Pénztárnak majdnem 1 millió korona deficitet, még pedig olyan alapon, mely tulajdonképen morális lehetetlenség.

Még csak egy panaszra kívánok rámutatni: a kisiparosok panaszára, mely a »munkásbiztosító pénztár terhei miatt állítólag az összeroppanás veszélyének van kitéve és amely terhek a kisiparosokat kivándorlásra kényszerítik«. Erre sem szolgáltatnak egyetlen egy adatot sem, de annál

inkább a megszokott frázisok tömegét. Az egész magyar kisipar csak körülbelül $1\frac{1}{2}$ millió korona terhet visel az egész munkásbiztosításban, annak is 55%-ával adós marad. Nemcsak azzal a pénzzel tartoznak kisiparosok, amit maguk kötelesek viselni, de beszedik a pénzt a munkásoktól és még azt sem szolgáltatják be, amellet azonban jajveszékelnek. Itt azonban rá kell mutatnom arra is, ami a panaszokban jogos, ami a revíziót szintén sürgősen szükségessé teszi, az a szinte ijesztően nagy hátralék, amelylyel az orsz. pénztár bír, amely ma-holnap megközelíti a 10 millió koronát, ami — ha gyorsan nem segítetik, ha ennek a visszaélésnek nem tudják útját állni, tényleg csődhöz vezethet. Sürgős tehát megcsinálni a revíziót még pedig novelláris úton, hogy a hiányok minél előbb pótoltsanak, de egyúttal óva intek tőle, hogy addig, míg kellő tapasztalatok nem állanak rendelkezésre, amíg az élet a maga megdönthetetlen igazságait e téren nem szolgáltatja, gyökeres revíziót ne kívánjon senki.

Midőn ezekben álláspontomat a revízió kérdésében röviden körvonaloztam volna, engedjék meg, hogy röviden a mai tulajdonképeni tárgyhoz szóljak. Azt hiszem, nem végzünk felesleges munkát, ha tisztázzuk a fogalmakat és nem feledkezünk meg arról, ami eddig történt. A törvény szerkezeti rendelkezései sok panaszra adtak okot, ez az oka az agitációnak, amely ellene irányul, még pedig különösen két okból:

1. A gyári és a kerületi pénztárak pénzügyi önállóságának korlátozása az Országos Pénztár létesítése által az egyik,
2. az ipartestületi pénztárak megszüntetése a másik. Az utóbbival röviden végezhetünk. A legszomorúbb tapasztalatok, amelyek a betegség esetére való biztosításról rendelkezésünkre állottak, épen az ipartestületi pénztárak közül mutatkoztak, mégis, bár valóságos nyűg volt az ipartestületeken a pénztári ügyek intézése, panaszkodnak, hogy elvettük tőlük azt a nagyon fontos teret, amelyen közhasznú működést fejthetnének ki.

A másik a pénzügyi önállóság korlátozása, amely következménye annak a szervezetnek, amelyet az életben látunk.

Itt két biztosítási ág egyesítéséről, illetőleg kezeléséről volt szó: a már eddig fennállott betegség elleni és a baleset esetére való biztosítás egyesítéséről.

Európaszerte keseregnek, hogy különböző időközökben honosítván meg a különböző biztosítási ágakat, nem kínálkozott mód egységes szervezet létesítésére. Nekünk azonban kézenfekvő volt, hogy a betegségyezésre ugyanazon szerveket használjuk fel, mint a balesetbiztosításra. Miután meggyőződéseim szerint a balesetbiztosítást másképp, mint országos szervezettel, a baleseti károknak országos kiegyenlítése révén való biztosításával megoldani iparunk mai fejlettségi foka mellett nem lehet, kézenfekvő, hogy a betegség esetére való biztosításban ugyanazon szervezetet használjuk fel, két rokontermészetű szerv helyett egy egységes közös szervezet létesítsünk, a két biztosítási ágat egy tényezővel lássuk el. A német ipari állam csinálhatott e célra szakszervezeteket, nálunk is van két-három ipari ág, ahol megvalósítható: a malomipar, a cukoripar, a vas- és gépipar, de itt már befejeződik a lista.

A másik szempont, mely itt belejátszott, a szociális szempont. Sajnos, ez kezd igen fejlett ipari és szociális államokban is visszafejlődni, értem a munkásbiztosításban az antiszociális irányt. Ezzel szemben mi itt Magyarországon ezzel a sokat támadott törvénnyel a legliberálisabb álláspontot kívántuk elfoglalni, t. i. a munkásokat a balesetbiztosítás körébe bevonni, amit feltétlen szükségesnek tartottam akkor és tartok ma is.

Végül van még egy körülmény, mely csak ezt a megoldást tette lehetővé és ez a harmadik biztosítási ág bekapcsolása átmenet és nehézség nélkül. Mert ne ringassuk magunkat abban a téves hitben, hogy még sokáig elkerülhetjük a rokkant és aggkori biztosítás behozatalát. Ennek

bekapcsolására pedig a mi Országos Pénztárunk egy adott alap, egy pozitív szerv, amely minden nehézség nélkül kiterjeszhető a harmadik biztosítási ágra. A törvény megalkotásánál — akik foglalkoztak vele, jól tudják — nem úgy kontempláltuk, mint azt a törvény végrehajtása mutatja. Azért mondom ezt, mert nálunk a jelszavakon kívül a hálátlanság és feledékenység is dominál, hisz Magyarország a hálátlanság és feledékenység klasszikus hazája. Elfelejtették már, hogy a törvénytervezet nem úgy kontemplálta a törvényt, ahogyan az ma tényleg fennáll. A tervezet azt akarta, hogy aki betegség ellen biztosítva van, az baleset ellen is legyen biztosítva és viszont. Azonban ezen javaslatot a parlament álhumanizmusból megváltoztatta, módosította, a kisipart kivette a balesetbiztosítás alól és így az egységes szervezetet két részre osztotta, külön betegség- és külön balesetbiztosításra. Innen keletkeztek aztán a végrehajtás során bizonyos nehézségek. Rátérek most már arra, hogy az országos szervezetnek, az Országos Pénztárnak természetes folyamánya volt a külső szervek hatáskörének megszorítása és a sok jogalany kiküszöbölése, helyébe egy egységes jogalany állítása. Mert míg a mai törvény előtt több mint 400 jogalany volt, most csak egy jogalanyval állunk szemben: az Országos Pénztárral, mely mellett azonban a helyi szervezeteknek bizonyos autonómiájuk van vagyoni jogi szempontból is. Ez az a pont, amely sok támadásnak tárgya, amelylyel foglalkozni fogunk.

Midőn ezeket becses figyelmükbe ajánlottam, fel kell vetnem a kérdést, vajjon tényleg a törvényben van-e a baj legnagyobb része, vagy pedig a végrehajtásban.

Én nem tehetek róla, de merem állítani, hogy sokkal nagyobb baj mutatkozik a végrehajtás rendjén, mint amennyi hézaga a törvénynek van. A legtöbb baj pedig, ami származik, onnan való, hogy azokat a hatásköröket, melyeket a törvény megszab, nem tartják be. Nem adják meg az illető szervezeteknek azt a hatalmat, amelyet a törvény reá ruház és így surlódások keletkeznek, melyek az intézmény rovására vannak, melyekből nemcsak a tárgyilagos bíráló állapítja meg a maga helytálló ítéletét, hanem merít a nem ritka rosszindulat és felületos kritika is, hogy létalapjában támadja meg az intézményt.

Szükségesnek tartottam ezeket elmondani, t. Uraim, tanácskozásunk bevezetése gyanánt és üdvözölve önöket, a mai ülést megnyitottnak nyilvánítom.

A nagy figyelemmel halgatott és mély hatást keltett megnyitó után Kis Adolf, a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár igazgatója, az egyesület titkára tartotta meg előadását a munkásbiztosítás szervezeti kérdéseiről. Az előadást legközelebbi számunkban közöljük. Előadása végén előterjesztette a következő javaslatokat:

I.

a) Az 1909 : XIX. t.-c. revíziója a biztosítási szervezet módosítása szempontjából ez idő szerint még nem kívánatos. Az eddigi tapasztalatok ugyanis még nem elégségesek arra, hogy a közvéleményben a szervezet formáját illetőleg egységes vélemény kialakuljon és így a revízió e kérdésben általános megnyugvásra még nem oldható meg.

b) A törvény oly módon hajtandó végre, hogy a helyiszervek autonómiája a törvény határain belül érvényesüljön; az Országos Pénztár alapszabályainak az autonómiát korlátozó rendelkezései megváltoztatandók.

c) Az Országos Pénztár összes igazgatási és kezelési költségei az állam által fedezendőek.

II.

Sürgössé teszi a revíziót:

1. a dohánygyári betegsegélyző pénztárak különleges helyzetének megszüntetése,
2. a bányatársládák reformja. Itt követelni kell:

- a) az 1907 : XIX. t.-c. rendelkezéseinek kiterjesztését a bányamunkásokra, úgy a szolgáltatások, mint az önkormányzat tekintetében,
 b) a rokkant és aggkori biztosítás korszerű reformját állami hozzájárulással,
 c) a bányatársládáknak az állami hivatal felügyelete alá helyezését.

III.

Törvényrevízió esetén követelni kell:

1. a kerületi pénztáraknak mint betegsegélyezési szerveknek teljes vagyoni önállóságát. Az Országos Pénztár csak mint balesetbiztosítási szervekre nézve gyakoroljon elsőfokú felügyeleti és ellenőrzési jogot.

2. Vállalati pénztárak csak oly esetekben engedélyeztessenek, amikor a munkaadó a törvényes minimumnál nagyobb segélyt kíván alkalmazottainak nyújtani, vagy ha a kerületi pénztár a vállalat székhelye, az alkalmazottak lakásvizsgálata miatt a tag kielégítő ellátására képtelen; a törvény 139. §-ának rendelkezései továbbra is érvényben hagyassanak.

Az előadás után elnök az ülést a következő szavakkal fejezte be:

A tárgy komolysága megkívánja, hogy a kérdéshez csak beható megfontolás után szóljunk hozzá, ezért a vitát csak akkor fogom megnyitni, ha majd az előadás nyomtatásban megjelent és a tagoknak megküldetett. Már most kérem azonban, hogy a lehető legbehatóbban méltóztassanak a javaslatokkal foglalkozni, nem mellőzve a vita során az én szerény bevezető észrevételeimet sem, melyek természetesen szintén anyagát képezhetik e vitának. Ezenkívül még egy szempontot kérek a vitába bevonnai, mely szorosán összefügg a szervezeti részszel, mely nem körünkből indult ki, nevezetesen az a kérdés, vajjon az a szervezet megfelelőbb-e a mi viszonyaink között, amelyet a mi törvényünk megalkotott, vagy pedig az, melyet az újabb angol törvénytörvény megpróbált? Ezt a kérdést okvetlenül vita tárgyává kell tennünk.

Az elhangzott beszédek feletti vita az egyesület legközelebbi ülésén kezdődik.

Építőiparosok a munkásbiztosításról. A Magyar Építőiparosok Országos Szövetsége 1912. évi március hó 31-én rendkívüli közgyűlést tartott és ott elhatározta, hogy emlékirattal sürgeti a kereskedelemügyi minisztert a munkásbiztosításról szóló 1907. évi XIX. t.-c. módosítására. Az emlékirat mindenek előtt utal arra, hogy a szövetség eddigi valamennyi vándorgyűlésén, iparos-nagygyűlésén és közgyűlésén kívánta az ügykezelés egyszerűsítését, a pénztári tisztviselők összeférhetlensége elvének kimondását és végrehajtását, a munkaadó- és munkásérdekeltség paritásának ténylegessé tételét, a betegsegélyezési járulékoknak a tényleges munkabér alapján való számítását, a tőkefedezeti rendszer eltörlését az építőiparra vonatkozólag, a balesetbiztosításnál az egyéni bejelentés kötelezettségének megszüntetését. E kívánalmak azonban nem váltak valóra, miért is mindezeket újból sürgeti a szövetség. Különösen kiemeli, hogy míg az Országos Pénztár szolgálati szabályzatában állásvesztés terhe alatt tiltotta el tisztviselőit a munkások és a munkaadók közt felmerülő kérdésekkel foglalkozó akciókban való részvételtől, a kerületi pénztárak tisztviselői részére más szolgálati szabályzatot dolgozott ki, amely ezt a helyes elvet nem juttatja érvényre, bár az Országos Pénztár mindig arra hivatkozik, hogy a kerületi pénztárak tisztviselői tulajdonképpen az ő tisztviselői. Ezért kívánja az emlékirat, hogy a kerületi pénztárak tisztviselőire hasonló összeférhetlenség állapíttassék meg. Az emlékirat panaszként említi, hogy a paritás nem érvényesül az igazgatóságban, mert a munkaadók sokszor nem mehetnek el az ülésekre, de ha ott vannak is, az ugyanolyan számú munkások titkos szavazást kérnek, amikor az elnök is szavaz, pro és kontra egyenlő a szavazatok száma és ekkor az indítvány elvetettnek tekintendő. Sérelmesnek mondja az emlékirat, hogy nem a tényleges munkabér után fizetendők a betegsegélyezési járulékok, amelyeknek hét napra történő számítása meg éppen törvénytelen. A balesetbiztosításnál az egyéni nyilvántartás és a tőkefedezeti rendszer súlyos teher az építőiparosokra. Panaszolja az emlékirat, hogy az Országos Pénztár még mindig balesetbiztosítási előlegekkel operál. A finom besorozásokról még mindig nincsen szó, aminek következtében a

munkaadóknak nem áll érdekében, hogy üzemükben megfelelő óvintézkedéseket tegyenek. Az Országos Pénztár fölfelé az Állami Hivatallal, lefelé a kerületi pénztárakkal állandó harcot folytat, beleköt az orvosokba és a gyógyszerészekbe is, kiszámíthatlan károkat okozva. Emellett nagy üzleti vállalkozásokba fog, minden szállítási ügyet, sőt még a gyógyfürdőkbe utalást is központosít, holott mindez sem nem célszerű, sem nem olcsó. Az Országos Pénztárban életrevaló dolgot keresztülvinni nem lehet, mert az alkalmazott kiküldöttek bármily terhet is megszavaznak annak tudatában, hogy a balesetbiztosítás terhei csak a munkaadókra hárulnak. Az építőiparosok eddigi tapasztalataik eredményeként kérik az Országos Pénztár megszüntetését és egyetlen központi szervül az Állami Hivatal fentartását. A jelen viszonyok közt az emlékirat szerint lehetetlen az autonómiát fenntartani, ezért az építőiparosok az egész munkásbiztosító intézmény államosítását kérik, mert az állami kezeléstől remélik az egész adminisztráció egyszerűsítését. Ezzel kapcsolatban kívánják a munkásbiztosítás rendszerének oly átalakítását, hogy a munkásbiztosítás költsége adó alakjában a polgárságra vettessék ki. Minden tényleges munkaadó adókönyvében külön rovat legyen, amelybe állami adójának százalékarányában vezessék be az általa fizetendő munkásbiztosítási járulék évi összegét. De ha ez az indítvány, amelyhez azonban, mint igazságos alaphoz, az építőiparosok erősen ragaszkodnak, azonnal nem volna keresztülvihető, úgy kérik a munkások egyénekenként való bejelentési kötelezettségének megszüntetését. A munkaadók tartozzanak a kifizetett munkabér arányában pénztári járulékokra százalékot fizetni. A munkás pedig legyen segítségére jogosult, ha munkakönyvével igazolja, hogy tényleges munkás. Ezzel megszűnnék a pénztárak tagnyilvántartó munkája, a munkaadóknak pedig nem kellene az egyéni be- és kijelentéseket végezni. A balesetbiztosítás ellátását külön ezzel az ügykörrel foglalkozó, kölcsönösségen alapuló, államilag garantált biztosító intézet végezné. A kezelés költségeit és a segélyösszegek felét az állam, a segélyösszegek másik felét a munkaadók fedeznék. A betegsegélyezési költségek egyharmadát a munkások, egyharmadát a munkaadók, egyharmadát az állam fizetné. Végül kérik az iparosok a törvény oly módosítását, hogy a munkásbiztosítás jótéteményeiben a segítségre rászorult önálló iparosok is részesüljenek.

A közgyűlésen nagy tetszéssel találkozott az az indítvány, amely a munkások és iparosok aggkor és rokkantság esetére való biztosítását sürgeti.

E helyen említjük meg, hogy az *Iparegyesületek Országos Szövetsége* április hó 14-ére rendkívüli közgyűlést hívott egybe, amelyen azzal foglalkoznak, hogy a munkásbiztosítás adminisztratív költségeit csökkenteni, a kezelési teendőket redukálni kell és módot kell keresni az iparos és munkás békés együttműködésének biztosítására. A szövetség okvetlenül szükségesnek mondja, hogy a kormány két irányban lásson hozzá a helyzet orvoslásának munkájához. Szükség van egy törvénymódosításra, amely a halaszthatatlan javításokról gondoskodik (ilyen a 25. §. fentartása, a balesetbiztosítás különválasztása, állami kezelésbe vétele stb.) és egy általános törvényreformra, amely hosszabb időre szól.

Szinészek biztosítása. Az 1907. évi XIX. t.-c. 1. §-ának a színházaknál alkalmazottakra vonatkozó 2. pontja eltérő magyarázatokat nyert a biztosítási kötelezettség kérdésében konkrét ügyek kapcsán határozó legmagasabb fórumok közt. Ez a pont a következő szövegű »(betegség esetére való biztosítási kötelezettség alá esnek) az ipartörvény alá nem tartozó, de ipar, illetve vállalkozás-szerűleg űzött kereseti foglalkozásoknál, műszaki és ügynöki irodákban, színházakban, gyógyszerárakban, gyógyintézeteknél, stb.« Az állami hivatal és a kereskedelemügyi miniszter határozatai szerint az 1907. évi XIX. t.-c. szempontjából különbség teendő a műszaki és művészi alkalmazottak közt: előbbiek biztosításra kötelezettek, utóbbiak nem. A közigazgatási bíróság, mely kórházi ápolási díj kérdésében hozott határozata során döntötte el a biztosítási kötelezettség kérdését, a művészi személyzet biztosítási kötelezettségét is megállapította, a rendes bíróságoknak jogerős ítéletei még e kérdésben nincsenek. A Színészegyesület közgyűlése a kérdést a színészek összessége szempontjából nagyon fontosnak ítélvén, közgyűlésen tárgyalta a biztosítási kötelezettség kérdését és kimondotta, hogy a kereskedelemügyi miniszter álláspontja téves és erősen antiszociális jellegű, egyúttal elhatározta, hogy az országos pénztárral a biztosítás kérdésének rendezése tárgyában tárgyalásokat indít. E tárgyalások a napokban indultak meg és jelenleg folyamatban vannak.

Mezőgazdasági gépmunkások és vizi társulati munkások biztosítása. Az országos pénztár igazgatósága 1912. évi március hó 6-iki üléséből felterjesztést intézett a kereskedelemügyi miniszterhez, melyben az 1912. évi VIII. t.-c. által teremtett, a mezőgazdasági gépmunkások és vizi társulati alkalmazottakra vonatkozó új helyzetet tárgyalja. Az említett törvény ugyanis a vizsgázott gépész kivételével kivonja az Országos Munkásbetegségélyező és Balesetbiztosító Pénztár keretéből azon mezőgazdasági gépek mellett alkalmazott munkások biztosítását, amely gépek tulajdonosa, mint vállalkozó, gépével iparigazolvány mellett (1901. évi XIX. t.-c. 3. § 26. pontja) másnak gazdaságában végez munkát, továbbá utolsó szakaszában felhatalmazza a kereskedelemügyi m. kir. minisztert, hogy a földművelésügyi miniszterrel egyetértőleg a vizi társulatoknál, öblözeteknél és a m. kir. földművelésügyi miniszteri tárca keretében házilag végzett munkálatoknál alkalmazottak betegség és baleset esetére való biztosítását az 1907. évi XIX. t.-c. hatálya alól kiemelve, annak szabályaitól eltérőleg, ideiglenesen rendeletben szabályozza. Az országos pénztár igazgatóságának felirata azt fejtegeti, hogy az új törvény a szociális biztosítás terén visszafejlődést jelent, mert megfosztja a mezőgazdasági gépeknél dolgozó munkásokat és meg szándékozik fosztani a vizi társulatok munkásait attól a humánus gondoskodástól, amelyet betegség és baleset esetére az 1907. évi XIX. t.-c. határozmányai nyújtanak. Rámutat arra, hogy nem is csökkenti azon mezőgazdasági és társulati munkaadók terheit, akiknek kedvezni kívánt, azonban súlyos csapást mér arra az érdekeltségre, amely az 1907. évi XIX. t.-c. keretén belül megmarad, mert viselni tartozik a mezőgazdasági üzemekben 1912. évi március hó 1-ig felmerült kártalanítások következményeit 1912. évi március hó 1-e után is, anélkül, hogy ezért a törvény hatálya alól kivonuló mezőgazdasági érdekeltségtől bármiféle ellenszolgáltatmányt kapna.

Az országos pénztár feliratának kérelme, melynek támogatására az összes érdekeltségeket is felkérte, oda terjed, hogy ha már a mezőgazdasági munkásokra vonatkozó törvény életbe lépett és azon változtatni nem is lehet, a kereskedelemügyi miniszter az 1912. évi VIII. t.-cikkben megadott felhatalmazással ne éljen és legalább a vizi társulatok alkalmazottainak biztosítását újabb módon szabályozó rendelet kibocsátását mellőzze.

Az országos pénztár a tüdővész ellen. Az országos pénztár 1912. évi 24.953/911. szám alatt az összes pénztárakhoz köriratot adott ki, melyben utal arra, hogy a tüdővész legnagyobb terjesztője a betegek köpése, kötelezi ezért a pénztárakat nedves köpőcsészék használatára. Figyelmezteti a pénztárakat a köpetvizsgálat fontosságára és megjelöli ennek módozatait. Végül jelzi, hogy a tüdővész és az ellene való védekezést ismertető nyomtatványokat fog szétküldeni.

Önkéntes biztosítás megszűnése. Az országos pénztár elnöksége 75.785/911. szám alatt kimondotta, hogy minden olyan esetben, ha az önként biztosított az esedékes díjak befizetését elmulasztja, a biztosítás az e tekintetben fennálló magángyakorlatnak megfelelően hivatalból törülésbe hozandó.

Kórházi ápolónő halálos üzemi balesete. Az ujbpesti járványkórházban alkalmazott egyik ápolónő a kolerás betegekkel való hivatásszerű érintkezés folytán megbetegedett és ennek következtében 1911. évi szeptember hó 13-án meghalt.

Az országos pénztár elnöksége ez ügyben az üzemi baleset ismervét látta fenforogni és elrendelte, hogy a hozzátartozók megfelelő kártalanítására nézve tétessék javaslat az igazgatóságnak, mert a kórházi szolgálattal járó fertőző betegek ápolásából kifolyólag ütött ki az elhalton a fertőzéses megbetegedés s az ily megbetegedés a kórházi alkalmazottak hivatásos munkájának következménye, s mivel a törvény 3. §-ának 23. pontja értelmében a kórházban alkalmazottak balesetbiztosításra kötelezettek, a fent jelzett eset a törvény 69. §-a alapján kártalanításra igényt nyújtó balesetnek ismerendő el.

Dohánybeváltó hivatali raktárak, liftüzemek biztosítási kötelezettsége. Az állami hivatal biztosítási tanácsának 11. és 17. számú elvi döntései folytán az országos pénztár 1911. évi április hó 4-iki igazgatósági ülése elé az országos pénztár elnöksége az állami dohánybeváltó hivatalra és raktárakra, valamint a bérházi liftek biztosítási kötelezettség alóli felmentése és az előirt járuléokra törlése iránti javaslatot terjeszt.

„Az adósságot csináló munkásbiztosító pénztár.“ Ilyen cím alatt közli a »Biztosítási és Közgazdasági Lapok« a következőket: »Ha munkásbiztosítási pénztárunk vezetősége mindenhez oly kitűnően értene, mint az adósságcsináláshoz, akkor ez volna a világ mintaintézménye. Köztudomású, hogy a pénztár sub titulo forgatóke az 1910. évben 1,800.000 K folyószámla hitelt vett igénybe a magyar általános hitelbanktól. Ezt a kölcsönt mult év október 30-án kellett volna visszafizetnie, de ez nem állott módjában és kénytelen volt moratóriumot kérni a banktól, melyet az ez év április 30-ig engedélyezett is. Hogy miből fog április 30-án fizetni a pénztár, az persze még titok. De hát ez nem genirozza a pénztárt abban, hogy nagyzási hóbortjait folytassa. A legutóbbi közgyűlésen ugyanis az igazgatóság keresztül vitte, hogy a székház építésére az előző évi közgyűlésen engedélyezett 4¹/₂ millió K 6 millió K-ra emeltessék föl. Jellemző, hogy ezen 6 millió K kölcsön felvétele nyilvános pályázat mellőzésével suba alatt már meg is történt és pedig a Pesti magyar kereskedelmi banknál. Hogy mily feltételek alatt, arról a nyilvánosság előtt jónak látják mélyen hallgatni.«

Nagyon kívánatos volna, hogy midőn a közvélemény a munkásbiztosítás ügyéről úgyszólván olyan ferde irányokban, a valóságnak meg nem felelőleg nyer túlnyomólag tájékoztatást, az országos pénztár gondoskodnék arról, hogy ügyei megfelelő világításban kerüljenek a nagyközönség elé s ezáltal az ilyen közlemények megjelenése elkerültenék, de még megjelenésük esetén is hatályukat vesztenék.

Balesetbiztosítási üzemek díjfizetési kötelezettsége. Az állami munkásbiztosító hivatal biztosítási tanácsa 18. sz. elvi határozatában kimondotta, hogy az 1907 : XIX. t.-c. 37. §-ában a balesetbiztosításra kötelezett üzemek részére megállapított díjfizetési kötelezettségnek elbírálásánál csak az a körülmény mértékadó, hogy az illető munkaadó balesetbiztosítási kötelezettség alá nem eső üzemében, üzemeiben vagy üzemágaiban együttesen rendszerint ötnél több alkalmazottat foglalkoztat-e vagy sem. A csak betegség esetére biztosítottak ennek a kérdésnek elbírálásánál nem vehetők figyelembe.

Szoptatási propaganda. Az országos pénztárnak a szoptatási propaganda tárgyában kelt 36.885/911. számú körirata tekintetében az állami munkásbiztosítási hivatal 9.159/911. számú leirata e köriratot oly közelebbi meghatározásokkal tartja kiegészítendőnek, melyekről megállapítható legyen, hogy 1. mely baba volna olybá tekinthető, ki az anyai szoptatás előmozdítása tekintetében nagyobb eredményeket ér el ; 2. mily mértékű legyen az ily bábák jutalmazása. Az országos pénztár 2.013/912. szám alatt ki is adta újabb köriratát, mely a megfelelő meghatározásokat tartalmazza.

Osztrák betegsegélyező pénztárak kongresszusa. Az osztrák betegsegélyező pénztárak birodalmi bizottsága (Reichskommission) 1912. évi május hó 4., 5. és 6-ára hívta össze az osztrák betegsegélyező pénztárak V. kongresszusát. A kongresszus a szociális biztosításra vonatkozó kormányjavaslattal, nevezetesen a munkások és önállóak biztosításának a kérdésével s a javaslatban tervbe vett kerületi közvetítő hivatalok (Bezirksstellen) kérdésével foglalkozni.

Az egyetemi poliklinikák nem fogadhatnak el orvosi honoráriumot. A porosz közoktatásügyi miniszter kimondotta egy határozatában, hogy az egyetemi poliklinikák bejáró pénztári tagok kezeléséért a kiszolgáltatott gyógyszer és kötszerek árán kívül más díjakat, nevezetesen orvosi honoráriumot nem számíthatnak fel. A hallei orvosok és pénztárak közötti konfliktus befejezése után ugyanis az orvosszövetség és az ottani egyetemi klinikák vezetője olyan megállapodást kötöttek, hogy a klinikák a kezelt pénztári tagok után orvosi díjakat is fel fognak számítani és ezeket átszolgáltatják az orvosszövetségnek. (Valószínűleg a sztrájkassza céljaira.) A pénztárak a felszámított orvosi díjakat nem fizették meg, hanem panasszal fordultak a miniszterhez. A miniszter a fentiek szerint határozott.

Két ítélet. Két pénztár-csalási ügyben hozott ítélet fekszik előttünk. Az egyik ügyben 60 márka pénzbírságra ítélte a bíróság egy munkaadót, mert az alkalmazottak munkábalépéséről hamis adatokat jelentett a pénztárnak. Az alkalmazottak hónapokkal előbb léptek be, mint ahogy a bejelentésen a munkaadó jelezte. A munkaadó az alkalmazottakra eső járulékrészt is levonta és magának tartotta meg. — A másik esetben egy munkás 99 márka táppénz élvezetéhez jutott jogtalanul, olyan módon, hogy hamis néven jelentett betegget. Ezt a munkást kilenc hónapi fogházra ítélte a bíróság, csalás és okirathamisítás címén. Mindkét ítéletet németországi bíróságok hozták.

A német birodalom munkásbiztosítási terhei. A német birodalom költségvetésében az 1912. évre 56,372.000 M. van előirányozva a munkásbiztosítási törvény alapján fizetendő hozzájárulásokra. Az előző évhez képest az emelkedés 2,722.000 M., mely nagyrészt az új törvényben megállapított özvegy- és árvajáradékokhoz való hozzájárulás költségeire esik. Ez a hozzájárulás 1,950.000 márkára van előirányozva. Ugyanez az összeg bevételként is szerepel az általános költségvetésben, mert a biztosítás céljaira gyűjtött alapból vétetik el. Az alapnak 51,818.332 M. vagyona van.

Járulékfizetés munkaszünetelési napokra. Az osztrák közigazgatási bíróság 1911. október 27-iki határozatában kimondotta, hogy a betegsegélyezési járulékok azokra a napokra is járnak, amidőn a munkás nem dolgozik. A határozati indokolás kifejti, hogy a betegsegélyezési törvény célja a munkások biztosítása a munkaviszony alatt előálló betegségből folyólag. Ezzel az intencióval nem volna összeegyeztethető a járulékfizetés szünetelése a munkaviszony tartama alatt.

A francia aggkori biztosításról szóló törvény módosítása. Lapunk múlt számában már közöltük, hogy Franciaországban az aggkori biztosításról szóló új törvényt módosították. A módosítás a költségvetés keretében történt. Lényege az, hogy a járadékra jogosultak korhatárát 65 évről 50 évre szállították le, az állami hozzájárulás pedig 65 frank helyett 100 frank lesz. Oly biztosítottak járadékához, kik legalább három gyermeket felneveltek, még további $\frac{1}{10}$ -del járul hozzá az állam. Változtatás történt a hozzájárulás módjában is, amennyiben az állam nem fogja tőkésíteni a járadékhozjárulási összegeket, hanem évenként fogja beállítani a költségvetésbe.

A törvény módosítására az készítette a kormányt, hogy a munkások és munkaadók ellenállása miatt a törvényt nem lehetett végrehajtani. Eddig ugyanis a mintegy 12 millióra becsült biztosítandók közül csak 6,7 millió jelentkezett biztosításra. A francia szakszervezetek álláspontja még mindig nem egységes a törvényre vonatkozólag. Míg egyrésztük hajlandó a törvény végrehajtásában segíteni, addig egy másik részük, a szindikalisták, még mindig ellenségesen viselkedik a törvényvel szemben.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

Rák és foglalkozás.*)

Ujabbban több szerző tárgyalta a foglalkozás befolyását a rák gyakoriságára. A nehézségek dacára, melyeket a vizsgálatok céljaira rendelkezésre álló anyag okoz, *Behla* megkísérelte, hogy a rákhalálozás számadatait foglalkozás szerint Poroszországra az 1907—1908. évekre összeállítsa és ezekből igen határozott következtetéseket vont le. Ama tény, úgymond, hogy a földmivesek között több a rákos, mint az iparosok között, el nem vitatható. Mint rákos megbetegedésekben szegény foglalkozási ágak és foglalkozási csoportok mindig a következők tűnnek ki: bányászat, kő- és földmunkák, vegyi ipar, fémipar, polygraphikus üzemek, biztosítási foglalkozás, katonaság és tengerészek, könyvnyomdászok, vésnökök, betűszedők, üvegesek, kőfaragók stb; ezzel ellentétben gyakoriak a rákos megbetegedések a következőknél: földmivesek, kertészek, építő-ipar, fa-, szövő-fonó-, ruházati-, tisztítóipar, vendéglősök és korcsmárosok, kőművesek, asztalosok, ácsok, kovácsok, kéményseprők, gázmunkások, fűtők, szénhordók, kárpitosok stb. Szerinte nem áll meg az az ellenvetés, hogy eme különbségeket csak a rák aetiológiájában oly fontos kor okozza.

De hogy eme ellenvetés mégis helytálló, bizonyítja *Kolb* munkája, mely ugyanezen kérdést Bajorországra vonatkozólag részletesen kidolgozta. *Kolb* a bajorországi 1907. és 1908. évi rákos halálozási eseteket a foglalkozási ágak szerint összegyűjtötte és e számokat az 1907. évi népszámlálási adatokra vonatkoztatta 10 éves korosztályok megkülönböztetésével. *Kolb* a következő számokat kapja; 10.000 munkálkodó térfi közül rákban halt meg a következő korban:

*) *Prinzing*: Krebs und Beruf című cikke után. Archiv f. soziale Hygiene. Bd. VII. H. 1.

	30—40 év	40—50 év	50—60 év	60 éven túl	egyáltalában
Földművelés... --- --- --- --- ---	2·0	7·7	26·5	83·6	15·2
Ipar --- --- --- --- ---	2·1	10·3	35·1	124·7	11·2
Kereskedelem --- --- --- --- ---	3·1	10·7	34·2	84·6	15·2
Vendéglős ipar... --- --- --- --- ---	3·6	17·5	57·1	188·4	21·3
Szabad foglalkozási ágak ---	1·7	10·2	34·8	137·8	11·8
Az összes munkálkodók... ---	2·1	9·4	32·2	108·2	14·2

Ebből kitűnik, hogy a földművesek mutatják a legkisebb halálozási arányszámot. Nem szabad feltennünk, hogy Bajorországban e tekintetben mások a viszonyok, mint Poroszországban, mert a rákos halálozási végösszeg Bajorországban is nagyobb volt a földművelőknél, mint az iparosoknál. *Kolb* számai azonban mutatják, hogy ennek egyedüli oka az, hogy a magasabb életkorúak a földművelők között nagyobb számban fordultak elő.

Bizonyos ama tény, hogy a földművelőknél sem gyakoribb a rák, mint más foglalkozási ágaknál. Hogy másrészt a földművelés sem nyújt védelmet a rákos megbetegedés ellen, kitűnik abból, hogy azon terület, melynek rákos halálozási arányszáma magas és amely Dél-Németországot és a vele szomszédos svájci és osztrák részeket foglalja magába, nagyrészt földművelő lakossággal bír. Eme vidéken a városok ép úgy, mint a falvak magas arányszámokat mutatnak.

Behla a faiparnak is magas halálozási számokat tulajdonít. *Kolb* szerint Bajorországban 10.000 munkálkodó férfi közül rákban halt meg:

Kor	Faiparban	Iparban egyáltalában	Minden fog- lalkozási ágban
30—40 év... ---	2·7	2·1	2·1
40—50 » ---	13·2	10·3	9·4
50—60 » ---	44·8	35·1	32·2
60 éven túl ---	107·5	124·7	108·2

Az angol statisztika szerint a rákos halálozás csak a faipar némely ágaival foglalkozóknál gyakoribb, ugymint a műasztalosoknál, esztergályosoknál és pinczékben dolgozó kádároknál, ez utóbbiaknál azonban az alkoholizmus is nagy szerepet játszik.

Behla szerint gyakori a rák a kertészeknél is. *Kolb* szerint is a rák Bajorországban a kertészeknél valamivel gyakoribb, számuk azonban igen csekély (összesen 53 halálozási eset), úgy, hogy *Kolb* részletesebben ezekkel nem foglalkozik. Angolországban a rák a kertészeknél ritkán fordul elő. *Loth* szerint a rák Erfurtban, melynek területén kiterjedt kertészeti telepek vannak, nem gyakori. Évek óta sem a kertészek betegsélyező pénztárában, sem a két erfurti kórházban kertésznél vagy kerti munkásnál rákot nem észleltek.

Néhány foglalkozási ágra vonatkozólag *Behla* kis rákos halálozási arányszámot állapított meg. Szerinte a bányászoknál ritka a rák. Ezt mások is megerősítik. Az angol statisztika szintén csekély halálozási arányszámot tüntet fel a bányászoknál.

Behla és *Kolb* a föld- és kőiparban szintén alacsony rákos halálozási arányszámot találnak. Csakhogy itt igen különböző iparágak szerepelnek: kőfejtők, kőbányamunkások, kavics és homok előállításánál dolgozók, cement- és mészgyárak, agyagárúgyárak, fazekastelep, üvegipar stb. Az ezirányú angol statisztikából kitűnik, hogy Angolországban a rákmegbetegedések a föld- és kőiparral foglalkozók közt valamivel kevésbé gyakoribb, de nem oly mértékben, hogy arról lehetne szó, miszerint ezen foglalkozási ágak bizonyos védelmet nyújtanának.

Az angol statisztikából még néhány számot közölnünk kell. Az 1900—1902. években rosszindulatú álképletben meghalt egy foglalkozási ághoz tartozó 10.000 ember közül:

	25—35	35—45	45—55	55—65	65-ön túl
Lelkészek, tanítók, bírák, orvosok ...	0·3	2·9	11·8	32·3	60·6
Boltosok ...	0·8	3·2	14·1	31·0	61·2
Kőművesek ...	0·7	3·8	12·3	32·9	79·1
Vas- és fémipar ...	0·7	4·4	14·6	35·3	83·2
Kovácsok ...	1·3	3·7	15·3	37·2	68·7
Kereskedősegédek, biztosítás ...	0·7	3·7	15·9	41·3	71·9
Szövő-, fonóipar ...	1·1	4·7	14·8	39·3	84·7
Cipészek ...	1·1	3·9	15·7	38·1	68·7
Pékek ...	1·1	4·7	14·4	41·4	65·7
Hentesek ...	0·7	3·3	15·2	45·0	79·0
Szabók ...	0·8	4·4	15·5	44·5	71·9
Az összes férfiak ...	1·0	4·0	14·5	36·2	63·8

A rákhalálási arányszám tehát az ugynevezett intellectual-eknél, valamint boltosoknál és kőműveseknél a közepesen aluli, a vas- és fémiparnál és a kovácsoknál közepes, a kereskedősegédekénél és a szövő-fonóiparban valamivel magasabb, és feltűnő, hogy ugyanez áll a következő négy foglalkozási ágra is: cipész, pék, hentes és szabó.

Egy körülmény biztosan megállapítható az angol statisztikából és Kolb statisztikájából is és ez az, hogy azon munkaágak, melyek alkoholos italok készítésével és eladásával foglalkoznak, igen sok rákos megbetegedést tüntetnek fel. Az angol statisztikából kitűnik azonkívül, hogy ez mindazon foglalkozási ágakra is áll, melyeknél gyakori az alkoholizmus. A foglalkozási ágak, melyek Angolországban magasabb rákmegbetegedési arányszámokat mutatnak, a következő táblázatban vannak feltüntetve. Az egyes számok azt mutatják, hogy mily nagy volna a rákos halálozás az egyes foglalkozásoknál, feltéve, hogy a kor szerint való elosztás eme foglalkozási ágaknál azonos az egész férfilakossággal és ha ez utóbbinak rákos halálási arányszámát 100-ban állapítjuk meg:

Korcsmárosok ...	110	Magánkocsisok, lóápolók...	149
Zenészek...	119	Matrózok, evezősök ...	154
Kifutók, közszolgák ...	119	Sörgyártók ...	175
Gummiárúipar ...	124	Napszámosok ...	182
Házalók ...	137	Kéményseprők ...	224

Kivéve a magánkocsisokat és a gummiárúgyárakban dolgozókat, mindeme iparágaknál egyúttal igen sok alkoholozta haláleset is fordult elő.

Ha az összes férfiaknak alkoholozta halálási arányszámát 100-ra tesszük, úgy ez a korkülömbőség betudásával matrózoknál stb. 163, kifutóknál és közszolgáknál 213, zenészeknél 244, sörgyártóknál 294, kéményseprőknél 300 és a vendéglős-iparban 700. Az itt említett hat foglalkozási ág közül a zenészek és hordárok közepes, a többiek pedig szintén magas rákos halálási arányszámot mutatnak az 1890—92. években, úgy, hogy véletlenül nyert eredményről szó sem lehet.

Eme számok szerint biztosra kell vennünk, hogy az alkoholizmus a rák keletkezését elősegíti, természetesen csak oly módon, hogy a különböző szervekben, első sorban pedig a gyomor- és bélcsatornában krónikus izgalmi állapotokat létesít. Sajnálatos, hogy a nagy és megbízható angol anyagnál hiányzanak az adatok a rák lokalizációjára vonatkozólag az összes foglalkozási ágaknál.

Kolb az 1905—1908. évekre vonatkozó bajor adatoknál a korcsmárosoknál előfordult 233 halálesetet a megtámadott szervek szerint osztályozta, de ezen számok nem elég nagyok, hogy azokból végérvényes következtetéseket vonhassunk. A magyarországi rákstatisztikában az 1901—1904. évekre a halálási esetek a foglalkozást és a megbetegedés helyét feltüntető módon vannak felsorolva. Ezekben az években 176 korcsmáros halt meg rákban. A rákhalálásoknál a különböző szervek megbetegedései a következőképen oszlottak meg:

	Bajorország		Magyarország	
	Vendéglős- ipar	Az összes férfiak	Vendéglős- ipar	Az összes férfiak
Gyomor, máj, pankreás...	58·9	65·7	63·1	62·1
Bél	17·8	11·4	9·7	8·4
Nyelőcső	6·4	4·7	2·8	2·6
Hashártya	0·8	2·1	—	0·1
Más szervek	16·1	16·1	24·4	26·8

Theilhaber összeállította a Bajorországban az 1909. év folyamán előfordult gyomor- és végbélrák okozta haláleseteket. Gyakori volt szerinte a végbélrák a hivatalnokoknál, sok volt a gyomorrák a paraszt lakosságánál. Egy év adatai azonban oly kis számokat nyújtanak, hogy azokból messzemenő következtetések nem vonhatók. A magyar statisztika látszólag megerősíti *Theilhaber* adatait. Magyarországon az 1901--1904. években 100 rákos halálozási eset közül a rák székhelye volt:

	Közszolgálati és szabad- foglalkozási ágak		Az összes férfiak		Közszolgálati és szabad- foglalkozási ágak		Az összes férfiak
Gége	6·9	3·3	Máj	13·6	10·4		
Ajak	0·8	1·5	Epehólyag, pankreás, lép	1·0	0·7		
Szájüreg	2·5	1·9	Hólyag	4·2	3·7		
Nyelv	5·4	3·0	Fejbőr	2·5	3·7		
Nyelőcső	3·5	3·0	A bőr egyéb- ként	0·6	0·7		
Hashártya	0·4	0·1	Más hely	4·9	3·2		
Gyomor	34·9	51·0	A hely nincs megadva	4·4	5·8		
Vastagbél	0·6	0·3					
Végbél	4·2	1·9					
Béláltalában	9·6	6·2					

A két sorozat összehasonlításánál hangsúlyoznunk kell, hogy Magyarországon csak azok a halálesetek számoltattak meg, melyeknél a halál okát orvos állapította meg. A nevezett években elhalt hivatalnokoknál fel kell tennünk, hogy majdnem valamennyi orvosi kezelés alatt állott, miután pedig ez a többi foglalkozási ágakra Magyarországon távolról sem áll, eme látszólagos magasabb számnak semmi fontosságot sem tulajdoníthatunk.

Megemlítendőek volnának még az úgynevezett hivatásos rákos megbetegedések. Ide tartozik a kéményseprők rákja, melyet kőszénkorom és az ebben lévő maróanyagok okozta vegyi izgatás létesít. Hasonló rákos megbetegedéseket észleltek petroleumfinomítóban, terpentinnel és parafinnal dolgozóknál a kezeken, karokon és lábakon. A rák az itt elhanyagolt és tisztátlanság folytán súlyosbodott bőrkiütés alapján képződik. Ujabban gyakran észlelték az úgynevezett Röntgen-rákot. Hosszabb sugárzás után először bőrlob lép fel, ebből fekélyek keletkeznek, melyek lassanként rákos jellegűt öltönek. Hogy eme külső okokból keletkezett rosszindulatú fekélyes képződések tényleg rákok-e, még kérdéses. Végül még ama rosszindulatú hólyagtumorok is felemlítendőek, melyeket az anilinn munkásoknál észleltek.

Ha eltekintünk az utóbb említett rákesetektől, melyeket kétségen kívül a hivatásból, a foglalkozásból eredő rák megbetegedéseknek kell tekintennünk, akkor a fenti adatok után azt kell mondanunk, hogy tulajdonképpen még nagyon keveset tudunk a foglalkozás és rák megbetegedések közötti összefüggésről. A mondottakból csak annyi állapítható meg, hogy a rákos halálozás a földművelőknél nem gyakoribb, mint a többi foglalkozási ágban, és hogy a bányászok és kőművesek rákos halálozási arányszáma a közepesnél alacsonyabb. Ezenkívül megállapítható, hogy alkoholos italok előállításával és eladásával foglalkozóknál és ama foglalkozási ágaknál, melyeknél gyakori az alkoholizmus, a rákos megbetegedési és halálozási arányszámok magasak.

A Népfürdő Egyesület a gyári fürdőkért. Az Országos Magyar Népfürdő Egyesület érezve az ipari és gyári fürdők nagy hygienikus és szociális jelentőségét, másfelől ismerve e téren való szomorú elmaradottságunkat, az összes illetékes faktorok: hatóságok, orvosok, iparegészségügyvel foglalkozók, szociálpolitikusok és technikusok bevonásával ankétet rendez. Az ankét, melyen *Bókay Árpád* egyetemi tanár, *Hlavács Kornél* min. titkár-bíró és dr. *Forbáth Imre* műegyet. m. tanár szerepelnek előadókként, első pontja lesz annak a nagyszabású ankétnek, melyet az egyesület az ipari és gyári fürdők létesítése érdekében megindít. Az egyesület által kiadott ankéttervezet a gyári fürdők hiányának okát abban látja, hogy a munkásvédelmi intézmények létesítéséről intézkedő törvény nem sorolja föl taxative azokat az iparágakat, amelyekben a fürdő felállítása és üzemeltetése kötelező, tehát munkásvédelmi intézmény, másik okát abban, hogy az iparfelügyelői jelentés mai megszerkesztési formájában nem ad és nem adhat világos, tiszta képet ipari és gyári fürdőinkről.

Munkások hát- és gerincfájásai. A munkások hát- és keresztfájdalmi igen elterjedt betegség. A fájdalom székhelye az alsó ágyékcsigolya és innen terjed el mindenfelé. A fájdalom hirtelen, villámgyorsan lép fel, ezért nevezik »Hexenschuss«-nak. Oka vagy súlyos teheremelés, vagy izomrándulás, vagy izomszakadás, de lehet reumatikus természetű is. Az első esetben balesetről lehet szó, melyért kártalanítás jár. Az emelés által okozott e bántalom hetekig is tarthat és az ágyéki gerincoszlop merevségét is okozhatja és ezért ily esetben feltétlenül Röntgen-vizsgálatot kell eszközölni. Dr. Erben (Bécs) azon nézetben van, hogy a munkások ágyéktáji fájdalmát a csigolyaizületek rándulása okozza. Ily esetben okadatolt a munkának 1—3 hétre való beszüntetése, vagyis a munkaképesség csökkenése a legközelebbi 2—4 hónapban 20—50% ot tesz ki. A magasabb arányszámot a nehéz munkát végzőknél kell alkalmazni. Krónikus keresztfájdalmak állandó járadék élvezetéhez is vezethetnek és ez esetben is kitehet a károsodás 20—50%. Hangsúlyozni kell azonban, hogy a hát- és keresztfájdalmak könnyen szinlelhetők.

Tuberkulózis, alkoholizmus és rák elleni gondozó intézetek Berlinben. A berlini Charité igazgatója, Püttner titkos tanácsos, az ottani betegsegélyző pénztárak igazgatósági tagjainak előadást tartott a tuberkulózis, alkoholizmus és rák megbetegedések együttes leküzdésére alakult gondozó és tudakozódó intézetek (Auskunfts- und Fürsorgestellen) jelentőségéről. Beszámolt arról, hogy Berlin különböző kerületeiben és a Charitéban az említett betegségek részére külön külön orvosi rendelő-intézetek létesítettek, melyekben bárkit ingyen megvizsgálják ezen betegségek bármelyikére vonatkozólag. Ezekben a helyeken kioktatják az embereket eme betegségek elleni védekezésre és azokat, kiknek szükségük van rá, gondozásba is veszik. A gondozás a lakásviszonyok megjavítására is kiterjed. Keresztül akarják vinni, hogy a tuberkulózisban szenvedőknek lehetőleg külön szobájuk és ágyuk legyen. Erre vonatkozólag nemcsak tanítást nyújtanak, hanem az ápolónők időnként ki is mennek a lakásokba, ellenőrzés céljából. Ez intézkedés azért szükséges, mert lehetetlen az óriási számú tuberkulotikus beteget kórházakban elhelyezni. Szükséges ez annál is inkább, mert a gyógyintézetbe csak könnyű betegeket vesznek fel, sőt egyes ily intézetek csak egyes társadalmi osztályok tagjai számára hozzáférhetők. Az említett gondozóintézeteket Berlinnek egy nagy betegsegélyző pénztára vette eddig igénybe és ennek eredményéről a következő statisztika számol be: 1910 január 1-től 1911 december 31-éig, tehát 2 év alatt 11.240 pénztári tag vette ez intézményt igénybe, ezek között 2.515 családtag. Az intézet 305 esetben gondoskodott ágyról, 31-szer ágyvédőről, 4.926 márkával járult hozzá tuberkulotikusok házbéréhez, 754 esetben végzett desinfekciót élőkön és haláleset után és 23.506 márkát szerzett meg készpénzben gyűjtés által. Az egyesület betegeket helyezett el gyógyintézetekben, kórházakban és üdülőhelyeken, szegény betegeket pedig ingyen ebéddel és szénnel látott el. Az alkoholisták számára hasonló intézmény létesült. Ez intézet nemcsak a beteggel foglalkozik, hanem megvédi annak hozzátartozóit is az iszákosok brutálításától és igyekszik gazdaságilag is javítani helyzetükön. 1911 január 1-től december 31-éig, tehát egy évben 266 pénztári tag vette igénybe ezen rendelőt. Ezek közül 60 abstinens egyesületbe lépett be, ezek közül visszaesett 11. Alkoholisták szanatoriumában helyeztek el 35-öt, kórházban 33-at, elmeegógyintézetekben 8-at, a többiek közül 41 csak egyszer jelentkezett, 58 pedig javíthatatlannak mutatkozott, a többi kezelés alatt áll. Alkoholisták

családtagjai 106 esetben keresték fel a gondozót. A rák elleni küzdelemben a fősúlyt arra helyezik, hogy kuruzslóktól óvják az embereket és felvilágosítsák, hogy a rák is gyógyítható korai operáció által. Az ápolónők az otthon ápolt rák-betegeket lakásukon keresik fel és útmutatást adnak az ápolást illetően, mi jó hatásúnak bizonyult.

Iparegészségügyi intézet M. m. Frankfurtban most számol be 1911. évi működéséről. Az intézetet azért alapították, hogy az iparnak, a munkásvédelmi ügyekkel foglalkozó hatóságoknak és a tudományos kutatással foglalkozóknak is az ipari higiéné és a balesetmegelőzés minden terén az egészségügyi, technikai és gazdasági szempontok szemmeltartásával hathatós támogatást nyújtson. Hivatalnokok és kutatók kezdettől fogva szívesen fordultak az intézethez és újabban mind szélesebb körben keresi fel az ipari érdekeltség. Számosan az ipar köréből még ma is azon véleményen vannak, hogy minden munkásvédelmi intézkedés csak túlzott humanitás kifolyása és mint ilyen felesleges. Sok üzemből még nem látják be, minő előnyökkel jár az iparhigiénéi követelmények teljesítése. Erre vonatkozóan találóan jegyzi meg a jelentés: nem számolnak azon gazdasági hátrányokkal, melyet a munkaképesség csökkenése okoz s mely ismét a nem megfelelő vagy éppenséggel rossz munkahelyiség következménye. Nem látják be, hogy minő előnyökkel jár az, ha egy ipartelepen régi, megbízható, munkájának minden részletében jártas munkásság dolgozik; lekicsinylik a megelőző intézkedések pénzügyi hasznát és nem számítják, mily összegeket takarítanak meg a betegségyezésnél és baleset járadékoknál, ha a védő készülékek kifogástalanul vannak felszerelve. Minderre nem gondolnak, valamint más előnyökre sem, pl. hogy ily készülékek alkalmazása mellett sok másképp veszendőbe menő anyag megkerül. Nem számolnak azzal, hogy ezzel szemben minő csekély fáradságot és kiadást okoz s mily kevés időt vesz igénybe a munkásvédelmi intézkedések létesítése. Ezen beszámolón kívül az intézet még egy folyóiratot is ad ki, mely az ipari higiénével és az ipari megbetegedésekkel foglalkozik. Nagyobb közlemények jelentek meg dr. Fischer tanácsostól: »A chromvegyületekről és azok egészségügyi ártalmairól« és dr. Telekytól: »Az ipari higanymérgezésekről«, »Oktató és figyelmeztető« lapok gázmunkások részére előkészületben vannak. Számos kérdésre adtak feleletet, előadásokat is tartottak. Különösen fontosak voltak a jól látogatott mentőtanfolyam és az ipari megbetegedéseket tárgyaló előadások. A könyvtár és a gyűjtemények fejlesztésére elegendő hely van az intézet helyiségeiben. A drezdai egészségügyi kiállításon az intézet többszörösen volt képviselve. A beszámoló az intézet szorgos és eredményes munkáját és fejlődését mutatja.

A III. nemzetközi balesetkongresszus. A III. nemzetközi balesetkongresszust augusztus 6-ától 10-éig tartják meg Düsseldorfban, ugyanazon időben, midőn a »Városok kiállítását« is megtartják, melynek egy külön osztálya a szociális egészségügynek lesz fentartva. Ezen kiállításon elsősorban figyelembe vétetnek: modern kórházépítkezések, különösen a baleseti osztályok, műszerek, melyek a balesetet szenvedettek kezelésére szolgálnak és az összes vizsgáló műszerek. A kongresszuson beszámolnak majd ama gyűjtővizsgálatok eredményéről, melyeket a II. nemzetközi balesetkongresszus határozatából fogantatosítottak és melyek a balesetek és nagy katasztrófák okait és következményeit tárgyalják. Ezenkívül a következő 6 főtárgy szolgáltatja majd a tárgyalások anyagát: I. összehasonlító áttekintése a különböző országok baleseti törvénykezésének, valamint az ipari megbetegedések elleni biztosítási szabályoknak; II. baleseti sérülések után a korai, funkcionális gyógyulásra irányuló gyógyító eljárások fontossága; III. a véredények megbetegedései és a balesetek; IV. arthritis deformans-t előidéző baleset; V. a balesetek befolyása daganatok keletkezésére és rosszabbodására a pathologus és a baleseti orvos szempontjából; VI. vizsgáló eljárások balesetet szenvedetteknél, különös tekintettel a kezek és lábakon képződő bőrkeményedésekre és a jobb- és balkezűségekre. Az idei kongresszus anyagából kirekesztették a traumatikus neuroziseket és sérveket tárgyaló előadásokat. Organikus idegmebetegedésekről, fül- és szemmebetegedésekről szóló előadásokat, épúgy egyéb kasuistikus közlemények előadását, melyek a 6 főtárgy keretébe be nem sorozhatók, az utolsó tárgyalási napon tartanak meg. A kongresszus tagsági díja 20 márka. Kérdésekre készségesen válaszol a düsseldorfi helyi bizottság elnöke: Prof. Lininger Düsseldorfban.

MUNKÁSVÉDELEM.

Az ifjúmunkások munkaideje a textiliparban. A kereskedelemügyi miniszter legutóbb kiadott egyik rendeletében az ipartörvénynek azt a rendelkezését, mely az ifjúkorú munkások a 14—16. életévben levők munkaidejére vonatkozik, úgy értelmezte, hogy a kötelezően elrendelt munkaszüneteket is bele kell számítani a munkaidőbe. A textiliparosok egyesülete, a Magyar Textil és Textilvegyszeri Gyárosok Országos Egyesülete megbízásából ennek titkára sürgős beadvánnyal fordult a kereskedelemügyi miniszterhez és kérte, hogy a régi állapotot a textiliparra vonatkozólag állítsa ismét helyre. Azzal érvel, hogy a munkaidő megrövidítése nemcsak ipari, hanem szociális (!) szempontból is káros. Ilyen megszorítást a fejlett Németországban is csak akkor tart a kereskedelmi államtitkár helyénvalónak, ha ellensúlyozásul vámemeléssel lehet a szociálpolitikailag hátramaradottabb és így olcsóbban termelő államok versenyét visszaszorítani. Az érvelés jellegzetes. Mi ugyanis ilyen szociálpolitikailag elmaradottabb ország vagyunk. Hogy a 14—16 évesek a textiliparban, melynek igen sok munkafaja a felnőttre is fölötte veszélyes, mely ipar a munkások halandósága közismerten magasabb, mint a legtöbb más iparban — két órával kevesebbet dolgozzanak, ez nem árt az iparnak. Ellenkezőleg. Ezt bizonyára tudják a rekrimináló egyesületek is. De hát nálunk már szokás, hogy minden »szociális« rendelkezés ellen háborogjanak.

Bányászmozgalmak. Minimális munkabér Angolországban. Nyolcórás munkaidő a francia bányákban. Az egész világ bányász munkásságában ideges nyugtalanságot váltott ki a méreteiben is hatalmas angol bányászsztrájk. Az angol parlament túlnyomó többséggel elfogadta a minimális munkabérről szóló törvényt. A munkáspárt ellene szavazott, mert a kormány nem jelölte meg a törvényben a bérminimum nagyságát, hanem annak megállapítását a kerületi egyeztető hivatalokra bízta. A munkaadók egyrésze ridegen elzárkózott a bérminimum elvével szemben is úgy, hogy az individualizmus hazája, a szabadverseny Angolország volt kénytelen előljárni az »államszocializmus« terén és megalkotni ezt a törvényt a nemzeti termelés zavartalan békéje értelmében. A sztrájk már befejezéséhez közeledik. Warwickshire bányáiban már meg is kezdődött a munka. A német bányászsztrájk, mely az egész Ruhrvidéket lázas nyugtalanságba sodorta, hamar fejeződött be, a munkásság eredmény nélkül tért vissza a munkához. A három nagy bányászszövetség magára maradt, a kormány erőszakosan lépett fel, a hevenyészett sztrájk ezért maradt eredménytelen. Franciaországban is sztrájkjal tüntetett a legnagyobb bányavidék bányász munkássága. A francia parlament képviselőháza most törvényjavaslatot fogadott el, mely a föld alatt dolgozó bányamunkások munkaidejét nyolc órában állapítja meg. A nagy energia, melyet az angol bányászsztrájk felemésztett, még sem veszett el világ bányász munkásságára nézve. Nálunk ugyan halotti csend van még. De azért hatástalan a magyar bányász munkásságra sem maradhatott a nagy angol sztrájk.

A törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesülete Zürichben 1912. évi szeptember 10—12-én konferenciát tart, amely első sorban a nők és 18 éven alul levő ifjú munkások 10 órás munkaidejéről és az ifjú munkások éjjeli munkájának tilalmáról fog tanácskozni. Fontos tárgyai lesznek még a tanácskozásnak a folytonos üzemekben a nyolcórás munkafelváltás és az otthoni munka kérdése, amelyekre vonatkozó előmunkálatok is készültek már e konferencia részére, amelyek a tanácskozás alapját fogják képezni. A 8 órás munkaidő kérdésében a zürichi tanácskozások előtt Londonban értekezlet lesz, mely értekezleten a szociális reform németországi egyesülete is képviselve lesz. Itt meg is akarják tekinteni azokat a nagy mintáüzemeket, melyekben a 8 órás munkaidő már bevezettetett.

A nők ipari munkája és az anyaság védelme. Az anyaság védelmére irányuló nagyarányú mozgalom, mely Franciaországban megindult és melynek a népesség számának stagnálása különös aktualitást és súlyt ad, igen érdekes kutatásokra vezetett; meg kellett állapítani, hogy mi az oka, hogy a születések száma csökken és hogy mi az oka a gyermekhalandóságnak. Franciaországban a népességszaporulat stagnálásának okát keresve, a kutatók mint egyik igen nevezetes okot a Franciaországban rendkívül nagy mértékben elterjedt női munkát említik. Franciaország lakossága összeségének $\frac{1}{3}$ része, szám szerint kerek 7 $\frac{1}{2}$ millió női munkás, míg például Németországban a kereső nők a lakosságnak csak $\frac{1}{12}$ részét teszik. Természetes, hogy az a nő, akinek dolgoznia,

keresnie kell, igyekezni fog anyaságát, amennyire csak lehet, korlátozni. Az ipari munkát végző anya pedig nem képes gyermekét szoptatni, ápolni, úgy, hogy ebben a társadalmi rétegben nagyobb a gyermekhalandóság is. Az anyaság védelmére célzó intézkedéseknek itt kell tehát első sorban életbe lépniök.

A nappali világosság jobb kihasználása. Az angol Willet vetette föl először azt a gondolatot, hogy tavasszal és ősszel egy meghatározott napon minden óra úgy igazíttassék, hogy a munkaidő a nappali világosság tartamára essék és a pihenő idő egy nagy része is még a napsugaras időbe essék, és ez által a nappali világosság jobban kihasználható legyen. Ez az előbb gúnynyal fogadott eszme most már nemcsak Angliában, hanem Németországban is mindjobban terjed. Angolországban ez a kezdetben lemosolygott gondolat törvényjavaslat formájában került már a parlament elé. A német kereskedők ez évi közgyűlése elé indítványt terjesztettek, hogy tegyék ezt az ügyet tanácskozás tárgyává és indítsanak mozgalmat a »nyári időnek« törvény útján való minél előbbi behozatala érdekében.

Tejcsarnok a betegsegélyző pénztár helyiségében. A németországi betegsegélyző pénztárak már régebb idő óta igen intenzív módon vesznek részt az alkohol elleni küzdelemben. Igen célszerűen illeszkedik be ebbe a munkába a berlini kereskedelmi alkalmazottak betegsegélyző pénztárának az az intézkedése, hogy a pénztár helyiségében tejcsarnokot létesített. Hogy milyen helyes intézkedés volt ez, mutatja az első két hét forgalma. Az első 13 munkanapon ugyanis eladtak 1.500 pohár tejet, 390 pohár kakaót, 200 csésze kávé, 100 csésze bouillont s 1100 darab különböző süteményt. A tejet és kakaót pohárankint 5 pfennigért, a kávé és bouillont pedig 10 pfennigért árúsítják.

Ipari betegségek kártalanítása. A német birodalmi gyűlésen a költségvetés tárgyalása alkalmával szóba hozták az ipari mérgezések, illetve az ipari betegségeknek baleset gyanánt való kártalanítását. A kormány képviselője kijelentette, hogy a kormány erre vonatkozólag előmunkálatokat végeztet, egyébként pedig *már ma is balesetnek minősítik a hivatásos betegségek nagy részét.*

Nemzetközi bizottság a drágaság okainak tanulmányozására. Stefan Bauer a baseli egyetem tanára és Irwing Fischer a newhaveni egyetem közgazdaságtani tanára nemzetközi bizottság összehozásán fáradoznak, mely bizottság feladatául a drágaság okainak, a munkabér és élettartás költségei alakulásának és összefüggésének tanulmányozását jelölték ki. Az amerikai szenátusban már be is nyújtottak egy idevonatkozó törvényjavaslatot s az angol kereskedelemügyi miniszter is kedvezően nyilatkozott a tervről. Az említett két tudós a bizottság munkájának előkészítéséül emlékiratot adott ki, melyben az árak alakulását ismertetik, a drágaság okait s hatását a szociálpolitikára részletesen tárgyalják s végül a drágaság megszüntetésére eddig felmerült javaslatokat összegezik.

Foglalkozásokozta eltorzulások. A hátgerincz eltorzulásainál fontos szerepet játszik a hosszú és túl hosszú munkaidő. A 14. és 16. életév közt iparosoknál igen sok eltorulás képződik. Teljesen egészséges testnél is túlnagy megterhelés alakváltozásokat, elgörbüléseket és hasonló károsodásokat okozhat. Eltorzulások keletkeznek rheumatikus és köszvényes bántalmaknál különösen kertészeknél, könyvnyomdászoknál, téglagyári munkásoknál, továbbá ipari mérgezések, mint foszfor- és ólommérgezés, úgyszintén balesetek következtében is. Ismeretes a kézi iparban dolgozó cipészek »cipészmelle«. A gerinc elgörbülései gyakran fordulnak elő gyöngyházmunkásoknál, gondolásoknál, kőhordóknál, szabónóknál, ritkábban keletkezik púp bányászoknál.

Ritkább a karok és kezek eltorzulása. Ilyeneket okozhat az ólom betűszedőknél, festőknél, bádogosoknál, accumulator-munkásoknál stb. A kéz alakja változást szenvedhet oly egyéneknél, kiknek hosszú időn át ugyanazon kézfogásokkal kell dolgozniok. Rheumatizmus és ízületi gyulladások okozta ujjeltorzulások, lúdtalp keletkezése gyakoriak egyes iparágakban, mint pl. pékeknél, lakatosoknál, pinczéreknek, asztalosoknál, kovácsoknál, városi társaskocsikban alkalmazottaknál, könyvnyomdászoknál, fehérneműgyárakban dolgozóknál és mezőgazdasági munkásoknál is. Fontosabbak a kezelésnél a megelőző intézkedések, különösen pedig ama követelmény, hogy az ifjúmunkások munkaideje még tovább is megrövidíttessék.

Munkahivatal felállítása Görögországban. Röviddel ezelőtt Görögországban munkahivatalt állítottak föl azzal a föladdal, hogy kutassa ki és

kísérje figyelemmel úgy a görög, mint a külföldi iparban a munkaföltételeket, a szociális gondoskodás terén fejtsen ki tevékenységet és lépjen közbe a munkaszerződésekből eredő, a munkaadók és munkások között fellépő mindennemű viszálykodás megszüntetésére. Meg kell figyelnie a munkaviszonyt nemcsak Görögországban, hanem más államokban is, tájékozódik az idegen törvényalkotásokról és előkészíti a törvénytervezeteket a munkások gazdasági és egészségi viszonyainak megjavítására. Végül kötelessége a szociális törvények végrehajtására felügyelni és a szakegyesületek, a biztosítási egyesületek és a munkások és alkalmazottak szövetségei tevékenysége fölött való fölügyelet, továbbá biztosító és nyugdíjpénztárak létesítése és támogatása.

A hivatal mellett egy állandó munkatanács szerveztetik, amely a parlament, a közigazgatás, a közoktatás, az ipar és kereskedelem, valamint a munkás-egyesületek bizonyos számú megbizottaiból fog állani. A tanács a munkaviszonyokat illető minden kérdésben, munkatörvények tervezése és alkalmazása felől meghallgatandó. A munkásságáról szóló jelentés rendszeresen fog közreadatni.

JOGGYAKORLAT

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Szövetkezet alkalmazottainak biztosítási kötelezettsége. Iparhatóság önállóan biztosítási kötelezettség kérdésében nem határozhat.

A szegedi kir. ítélőtábla 1912. évi február hó 12-én kelt 1911. G. 402. sz. ítélete.

Ítélet: A kir. ítélőtábla felperesnek felülvizsgálati és az alperesnek csatlakozási kérelmét elutasítja.

Indokok: A felperes felülvizsgálati kérelmében csak azt panaszolja, hogy jóllehet az alperesi szövetkezet olyan foglalkozást űző vállalat, amelynek alkalmazottai az 1891: XIV. t.-c. 2. §-ának a), illetve az 1907: XIX. t.-c. 1. §-ának 2. és 6. pontjai alapján betegség esetére való biztosítási kötelezettség alá esnek, a felebbezési bíróság eme törvényes rendelkezéssel szemben a felperest keresetével mégis elutasította, azzal a felperes szerint téves és helyt nem álló indoklással, hogy a szövetkezetnek szóban levő alkalmazottai a szövetkezetnél viselt állásukat csak mellékfoglalkozásként töltvén be, reájuk nézve az 1907: XIX. t.-c. 1. §-ának rendelkezései nem terjeszthetők ki.

Ez a panasz alaptalan; mert úgy a törvény helyes értelme, mint az annak alapján a bíróságok és az illetékes iparhatóságok körében kifejlődött állandó joggyakorlat szerint, ha valamely, különben az 1907: XIX. t.-c. 1. §-a alá eső vállalatnál olyan alkalmazottak vannak, akiknek ottani tevékenységük az illetőknek nem fő-, hanem csak a hétnek 1—2 napjára korlátozott mellékfoglalkozásuk; ezen vállalat és az alkalmazottak között még abban az esetben sem keletkezik olyan viszony, amelynél fogva a vállalat az alkalmazottait biztosítani tartoznék, ha az alkalmazottak tiszteletdíjban részesülnek is.

Ennélfogva nem sértett a felebbezési bíróság jogszabályt azzal a jogi megállapítással, hogy az alperes szövetkezet szóban levő alkalmazottai, P. J. szolga kivételével, a törvény értelmében biztosítandó egyének közé tartoznak.

Ami az alperesnek csatlakozási kérelmét illeti: nem alapos a felperes keresetének elkésett beadására alapított panasz; mert az iparhatóság az 1907. évi XIX. t.-c. 156. §-a értelmében csupán és önállóan a biztosítási kötelezettsége kérdésében való döntésre hatáskörrel nem bír, hanem e kérdésben csak annyiban dönthet, amennyiben az a jelzett törvényhelyben felsorolt más, az 1884. évi XVII. t.-cikkben körülírt vitás ügyvel kapcsolatos; minthogy pedig az iparhatóság nem 3.890/911., hanem 12.647/911. számú határozatában mondotta ki a felperesnek marasztalását számszerűen és végrehajtható módon: ezért felperes ez utóbbi végzést az 1907: XIX. t.-c. 156. §-a értelmében 15 nap alatt bírói úton keresetével megtámadhatta; abból tehát, hogy keresetét nem a 3.890/911. számú végzés kézhezvételétől számított 15 nap alatt adta be, reá joghátrány nem származhat.

Az alperes csatlakozási kérelme szerint a bíróság jogszabályt sértett azzal

is, hogy jóllehet felperes nem élt felebbezéssel, az első bíróság amaz ítéleti indoka ellen, melyben az mondatott ki, hogy az alperesi szövetkezet alkalmazottait biztosítani nem köteles: a felebbezési bíróság ebben a kérdésben mégis döntött.

Ez a panasz nem alapos azért, mert egyrészt a felperes ide irányuló kereseti kérelmével az ítélet rendelkező részében el nem utasított, másrésztől pénzbeli marasztalást tartalmazó kereseti kérelmét az első bíróság megítélte és az alperesnek fizetési kötelezettségét megállapította; minthogy pedig ez a fizetési kötelezettség az 1907: XIX. t.-cikknek a biztosítási kötelezettségre vonatkozó rendelkezéseivel szoros összefüggében áll: ennél fogva a felebbezési bíróság ezt a kérdést a felperes felebbezése nélkül is vizsgálat alá vehette.

Kórházak bizonyítványai nem díjazhatók.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1911 november 29-én kelt 1911 Bet. I. 42/13. sz. végzése.

Végzés: K. M. igénylő betegsegélyezési ügyében a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár ad 66.684/1911. S. szám alatt arról értesített, hogy a G. K. S. kórház az ez ügyben a bíróság által hivatalos használatra beszerzett kórházi látletért 4 korona díjat számított fel. A kórház ezen díj megtérítése iránti megkeresésnek nem adok helyt a következő okokból:

Indokolás: A 49.157/1908. VI. sz. kereskedelemügyi miniszteri rendelet 67. és 109. §§-ai értelmében a bíróságnak feladata és hatáskörébe tartozik a tényállás felderítésére szükséges összes bizonyítékokat *hivatalból* beszerezni s az ez irányban szükséges tudakozódásokat megejteni. Ez a hivatalbóli nyomozási elv azt a felfogást juttatja kifejezésre, hogy munkásbiztosítási perekben a tényállás felderítése közérdeket képez. Az említett eljárás keretében a bíróság s annak elnöke a kórházak, gyógyintézetek, szanatóriumok orvosainak tanukénti kihallgatása helyett a kezelési adatoknak s feljegyzéseknek közlése iránt szokott megkereséseket intézni, abból az elvből kiindulva, hogy egyrészt az orvosok tanukihallgatásával járó idővesztéségtől megkíméltessenek, másrészt pedig, hogy az orvosi kar magas erkölcsi színvonala megengedhetővé teszi, miképp az egyszerű orvosi közlemények esküvel megerősítés nélkül is bizonyítékul elfogadtassanak. Hogy pedig a közintézmény jellegével bíró nyilvános betegápoló intézetek által közérdekből adott közlemények díjazandók volnának, azt az Eljárási rendelet elő nem írja és kifejezetten meg nem engedi, sőt a munkásbiztosítási eljárás szelleméből és a 143. §. ama rendelkezéséből, mely szerint a tanuként kihallgatott orvosok sem tarthatnak igényt időmulasztásuk folytán előállott netáni káruk megtérítésére, nyilván következik, hogy a bíróság a nyilvános jellegű kórházak, klinikák bizonyítványait nem díjazhatja.

Az országos pénztár alapszabályainak 19. §-a ellenkezik a törvényvel.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1911. augusztus 28-án kelt 1911. Bet. II. 13/18. sz. ítélete.

Ítélet: A választott bíróság kötelezi a pénztárt . . . . .

Indoka: . . . . . Ugyanezen az alapon volt a kerületi pénztár határozatában elrendelt visszafizetése a fenti összegnek hatálytalanítandó. Igaz ugyan, hogy az országos pénztár alapszabályai 19. §-ának 5. pontja szerint a magasabb napibérosztályba lépő nőtag szülés esetén csak akkor igényelheti a magasabb napibérosztálynak megfelelő gyermekágyi segélyt, ha a szülés a magasabb napibérosztályba való lépéstől számított 8 hó elteltével következett be, azonban az alapszabályok eme rendelkezése a T. 50. §-ának 5-ik pontjának határozott rendelkezésével szemben nem talál támpontot a törvényben. Nem talál támpontot különösen az 50. §-nak utolsó bekezdésében sem, mert e szerint az alapszabályok meghatározhatják ugyan a nyújtandó segélyeknek a törvényben megállapítottnál esetleg kedvezőbb mérvét, de a biztosított tag részére a T. értelmében feltétlenül járó minimális (»legalább«) segélyt sem le nem szállíthatják, sem súlyosabb feltételektől függővé nem tehetik. A bíróság ezért az alapszabályok fenti rendelkezését figyelembe nem vehette.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

A munkaképességcsökkenés megállapítása könyvkötőnél.¹⁾

A magyar királyi állami munkásbiztosítási hivatal könyvkötő igénylő részére 15%-os munkaképességnek megfelelő baleseti állandó járadékot ítelt meg.

Megokolás: Az állami munkásbiztosítási hivatal 1910. P. 52/2. számú végzésével új tárgyalás tartását határozta el, melyen könyvkötő-szakértő hallgatassék meg arra nézve, hogy habár az orvosi megállapítás szerint az 1908. évi április hó 22-én szenvedett üzemi baleset következtében az igénylő jobbkezén megsérült mutató- és középujj végeinek tapintó érzéke megmaradt is, de mivel a körmök mindkét ujjon ránőttek, ez a körülmény mennyiben van befolyással a sérültnek a könyvkötészetben való munkaképességére.

A hivatal által szakértőül meghívott L. I. volt könyvkötőmunkás, jelenleg dobozgyáros, az igénylő sérült kezének megtekintése után, azt a véleményét fejezte ki, hogy az igénylő finomabb könyvkötő-munkák (jobbajta bőr- és selyem-munkát) végzésére alkalmatlan, mert ezeknél jobbkeze három első ujjának hegyével kell kitapintania, nincs-e valami egyenetlenség rajtuk. (Pl. enyv a bőrborítás alatt.) Az erre szükséges érzékenység két sérült ujjában a körmök ránőtsége miatt nincs meg. Ugyanezért nem képes a könyvek bőrhátának fáncait sem bedörzsölni, mappák selyemmel való borítását és más hasonló munkát végezni. Finomabb munkáért ma 38—40 korona hetibért is adnak, de az igénylő csak oly munkákra alkalmas, melyekért 27— koronát fizetnek. Az, hogy jelenlegi munkaadójánál, kinél a baleset is érte, a sérülése előtti heti 30 koronát folyótól is megkapta, figyelembe nem jöhet, mert ha onnan elbocsájtának, máshol meg nem kapná. A balkéz ügyessége az igénylő életkorában már nem fejleszthető annyira, hogy vele a jobbkez begyakorolt munkáját végezhesse. Az igénylő munkaképességének csökkenését 15%-ra értékelte.

A tárgyalás során megállapítást nyert, hogy az igénylő balesete előtt a vágógéppel dolgozott és hogy felgyógyulása után is egyideig a vágómunkát folytatta előbbi munkaadójánál, de mivel ekkor már a vágógép mellett nem birtak kellő eredményt felmutatni, saját kérelmére az asztalhoz tette át, melynél mintegy egy év óta foglalkozik oly munkával, melyért 4—5 koronával kisebb hetibért szokás fizetni, mint a mótoros gép melletti vágómunkákért, melyet azelőtt végzett.

E körülményről és a meghallgatott szakértő véleményéből, melynek helyességét a könyvkötő-szakmában járatos nyomdaigazgató tanácsstag a maga részéről is megerősítette, megállapíthatónak találta az állami munkásbiztosítási hivatal, hogy az igénylő balesete által munkaképességében 15% állandóan maradó csökkenést szenvedett és ennélfogva ennek megfelelő állandó járadékra van igénye. (Á. M. H. 1910. P. 52. 6.)

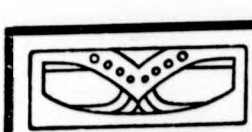
Az üzemi baleset fogalmához.

A salzburgi munkásbiztosítási választott bíróság 1911. évi december hó 30-án kelt Cu. 263/11/15. sz. ítélete.

Ítélet: A választott bíróság a kártalanítási igényt megállapítja.

Indokolás: I. F. 1910 november 30-án egy benzinmotorral hajtott cséplőgépnél dolgozott. Két órákor délután jobb lábával abba a nyílásba került, hol a cséplendő gabonát a gépbe dobják, úgy hogy a lábát térdig amputáltatni kellett. A biztosító intézet megtagadta a kártalanítást, mert 1910. évi november hó 30-án délután 1 óra 45 perckor szünet állott be a cséplőgép működésében. A munkások hógolyókkal dobálódtak, egy ilyen hógolyó-dobás közben csúszott I. F. el és jutott a nyílásba. A választott bíróság úgy találta, hogy a baleset üzemi, mert biztosítási kötelezettség alá üzemben történt. A baleset akkor történt, midőn a gép mozgásban volt. I. F. ott tartózkodott, mert ott kellett tartózkodnia. Megállapított ugyan az a tény, hogy az igénylő hógolyókkal dobálózott, de tény az is, hogy nem szenvedte volna a szóban forgó balesetet, ha nem kellett volna mint gép mellé rendelt segédmunkásnak a gépnél tartózkodnia, ezeken a körülményeken a hógolyódobás ténye nem változtat. Igénylő ennek dacára az üzemben volt, ki volt téve az üzem veszélyeinek és épen az üzemből folyólag szenvedte a balesetet.

¹⁾ A »Munkásbiztosítási Joggyakorlat«-ból: összegyűjtötte dr. Schultz Ágost min. osztálytanácsos-bíró.

SZAKIRODALOM.

A »Munkásbiztosítási Joggyakorlat« című munka megjelenése cím alatt a »Munkásbiztosítási Közlöny« 13. száma a legutóbbi számában ismertetett, dr. Schultz Ágost min. osztálytanácsos-bíró szerkesztésében megjelenő műről megemlékezik. A közlemény a munka jelentőségét és feladatait a következőkben jellemzi:

»A munka a »Munkásbiztosítási Joggyakorlat« címén kommentárszerű beosztással jelent meg, vagyis az egyes határozatok az 1907. évi XIX. t.-c. azon §-a mellé sorozva helyeztetek el, amely §-nak értelmezését és alkalmazását tartalmazzák. A legtöbb határozatnak nem teljes szövege, hanem pusztán azon részei idéztetnek, amelyek a törvény értelmezését vagy egyéb jelentőségű kijelentést foglalnak magukban.

Figyelemmel arra, hogy a munkásbiztosítási jogvitákban a hatóságoknak és bíróságoknak két különféle csoportja határoz, a jogegység érdekében áll, hogy a különféle törvényértelmezések megokolása egymás mellett legyen mérlegelhető.

E mellett a gyűjtemény kiadásának másik indoka, hogy minél inkább nő a munkásbiztosítási jogügyekben a bírósági és hatósági gyakorlat, annál nehezebb annak állandó nyilvántartása.

A munkásbiztosítási törvény és bíraskodási eljárás egyes §-ai mellett ezek száma nyomán rögtön megtalálható az a bírósági vagy hatósági határozat, amely a jogi vitás kérdésben már napvilágot látott.

A gyűjtemény végén azt feltüntető táblázat foglaltatik, mennyire értékelte a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal az általa elbírált baleseti kártalanítási pörökben az üzemi baleset okozta egyes csonkulásoknak a keretképességet le szállító hatását.

Dr. med. Grotjahn: Sociale Pathologie. (Verlag. A. Hirschwald Berlin, 1912.)

Grotjahn legújabb műve, a most megjelent »Sociale Pathologie«, bizonyos fokig úttörő munka, amennyiben szerzőjének az volt a célja, hogy a csaknem 700 oldalas kötetben a szociális orvostant és szociális hygienet egységes alapokra fektesse. A *szociális orvostan* u. i. a mai elfogadottabb nézet alapján inkább az orvostudomány és szociális biztosítás viszonyaival foglalkozik és csak egyes szerzők szerint (L. Teleky, C. Burkard és újabban W. Edwald) tartotta meg általánosabb, összefoglalóbb jelentőségét; a *szociális hygiene* pedig általánosan azt a tudományt jelenti, amelynek feladata annak a tanítása, hogy mily módon részeseülhet a hygiene kulturális haladásában a helyileg, időbelileg és társadalmilag együvé tartozó egyének összesége.

Szerző előbb az egyes kórformáknak a szociális külvilághoz való speciális viszonyait fejtegeti.

A chronikus általános fertőzések csoportjában a tuberkulózis fejezete a legértékesebb. A tuberkulózis-halandóság meggátolását végeredményében csak az *eugenika* elveinek szigorú keresztülvitelével tartja megvalósíthatónak. Cölibatus, az utódmegegátolás präventív intézkedései és a prophylaktikus abortus ennek eszközei. Szerző a chronikus fertőzések közé sorolja és a malariával hozza analogiába a *kretinismust* is, ami nézetünk szerint nem indokolt. Wilms és E. Bircher legújabb kísérletei valószínűleg elkerülték a szerző figyelmét. Az experimentalisan is strumát okozó agens a forrás vizében van és *toxinnak* felel meg és nem *miazmának*. A scabiesnek, és ez épen általános szociális szempontból fontos, nem a drága perubalzsam az egyetlen biztosan ható szere stb. E néhány hiány azonban nem csökkenti a könyv kiválóságait, amelynek a nemi betegségekről, a csecsemő-halandóságról és főleg az ideg- és elmebajokról szóló fejezete a maga nemében elsőrangú.

A könyvet örömmel üdvözölhetjük. Érdekes az a szempontja, hogy valamennyi speciális szakmát és irányt összekapcsolja valami magasabb egységbe. Ez a szociális pathologia. Tanítja, hogy ha majd az egyéni egészség (az *orthodiätetika*), — a *szociális hygiene* és az *eugenika* teoriában és praxisban egyaránt a jövő generáció véérébe fog átmenni, — remélhetjük a betegségek feletti győzelmet. Ezek fejlődésétől várja Grotjahn, hogy a pathologia feleslegessé fog válni. Dr. Turán G.

Ideal

írógép

absolut látható irással.

Igen
célszerű
beteg-
pénz-
tárak
részére.

Vezérképviselői

SCHOTT H. ÉS DONNATH

cs. és kir. udvari szállítók
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

AZ „AEROLITH”

a modern építkezésnek építőköve,
mellyel nemcsak gyorsan és olcsón,
de az egészségügyi követelmények-
nek legmegfelelőbbben lehet épí-
kezni.

AZ „AEROLITH”-

falak szárazak, szellőztethetők és
kívül-belül bármely módon még
kiégetéssel is desinficiálhatók.

AZ „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak,
iskolák, munkáslakások, műhelyek
stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab.
Aerolith-, cementárú- és
terraccit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 1.

„MATADOR”

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RESZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszif-
gyártása.

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselőt és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

»Hunnia« magyar géptömítő- anyag-gyár részv.-t.

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok,
valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. =

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasutak, állami,
kinestári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

GUGLER ÉS FORRAY

Budapest, V., Váci-út 162.

Szállít **acélöntvényeket**

minden célra, kiváló szívós és hólyagmentes minőségben,

KOVÁCSOLHATÓ LÁGYVASÖNTVÉNYVEKET

főleg tömeggyártási árút legjobb minőségben saját és beküldött minták vagy rajzok után. Mindennemű megmunkálások elfogadtatnak.

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. ■■ WIEN.

Automobil-, kocs- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi

Vezérképviselő és raktár:

SALZBERGER SAMU

VI. ker., Andrásy-út 20. szám.

Használjunk csak
Bagoly és Emte
írógépszalagot,

mert azok a legjobbak.

Minden írógépkereskedőnél kaphatók.

Müller Testvérek

vegyészeti gyár **BUDAPEST.**

KOVALD FEST, TISZTIT.

GYÁR és FÜZLET: VII. SZÖVETSÉG-U. 35-37.

BUDAPEST.

Gyűjtőtelepek
a székesfőváros
minden részén.

Képviselőtek a
vidék legtöbb
városában.

TELEFON 58-45 és 128-13.

HIRMANN FERENC

FÉMONTÓDE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-,
légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és
pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyú-
kat. Vasuti kocs- és hajó-szerelvényeket. Kereske-
delmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden
öntvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetési
szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csővek. On-
töttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egész-
ségügyi berendezések. Fayence-árúk.

Aki igazán **SZALÁMIT** akar venni,
jó és ízletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar
szalámi a legtisztább kezelés mellett első
rendű sertéshusából készül. Csak az a va-
lódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólom-
pecséttel van el- látható, a mire
látva, melyen a úgy a rudakban,
gyár védjegye mint a felvágott
állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármin Flai szalámigyár, Budapest.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

MAGYAR
RUGGYANTA-
ÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG
BUDAPEST.

Magyar címer a
védjegye,
Magyar diák csak ezt
vegye!

„Daimler“

autogarage és javítóműhely.

Főtelep: IX., Páva-u. 10. Telefon 176—41 és 141—03.

Fióktelep: VI., Lehel-u. 8. Telefon 77—20. ○ ○ ○

Hivatalok, irodák, gyárak, üzle-
tek részére házhoz szállítunk és
hetenkint pontosan tisztával felváltunk
hyg. tisztított

kölcsöntörülközőt

portörölőt, padlóruhát.

Külön vendéglői kölcsön-
fehérenemű osztály.

„A. B. C.“ EGYESÜLT FEHÉR-
NEMŰ KÖLCSÖNZŐ VÁLLALAT
VI., Eötvös-utca 30.

Telefon: 46—86.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtökéletesebb TÖMITŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárúttási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

Dr. PAJOR- szanatórium és vizgyógyintézet

BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.

A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókura hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajal-
nál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agy-
vértörődésnél unicum és specifikum. 2.
Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál.
3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmak-
nál (húgycső, húgycsőtakár, vesefőeny, vese- és
húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Pros-
tatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél,
(húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgy-
árnál). 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.
ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fo-
kozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitrí-
cum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tar-
talmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb te-
vékenységre serkenti. 3. Az étvágyat megle-
pően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

Continental Pneumatik

legjobb gyártmány kerékpárok, hin-
tók és automobilonok kerekei részére.

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.

WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:

DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
□ GÉPEKET, legújabb és legjobb bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjlanul. □ ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY-LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselő és raktár: **Barta Győző Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.**

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

**Elszakíthatlan
munkásöltöny**

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 13.

Minta és árjegyek ingyen és bérmentve

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötészer- és vil-
lanygép-gyártók. **BUDAPEST, IV.**
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. 1. em.

fogtechnikai és fogorvosi

mütermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpótlá-
sok, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márffy Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márffy fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bárminek megküldetik.

A budapesti és számos vidéki
kerületi munkásbiztosító pénztár
és betegsegélyző egyletek szer-
ződéses szállítói ajánlják saját
készítményű sérvekötő, haskötő,
orthopädia-gépeiket; műlábak,
műkezek, lábgépek, mellfűzők
és összes egyéb betegápolási
gyártmányaikat és orvosi mű-
szereiket, valamint rendelő-inté-
zeteknek szükséges vasbutor és
☐ egyéb berendezéseiket. ☐

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

■■■■ KÖRÜTI FÜRDŐ ■■■■

Budapesten, VII., Erzsébet-körút 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GŐZFÜRDŐ,
KAD ÉS
HULLAMUSZODA

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ
SZENSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

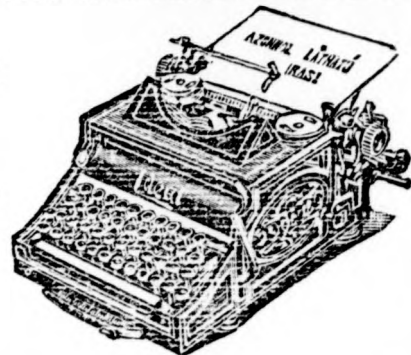
Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

Ideal

írógép

absolut látható irással.

Igen
célszerű
beteg-
pénz-
tárak
részére.

Vezérképviselet

SCHOTT H. ÉS DONNATH

cs. és kir. udvari szállítók
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battagliai vulkanikus radio-
activ iszappal való részle-
ges göngyölés. Csúsz, kösz-
vény, idegzsábák, sebészeti
utóbántalmak és izzadmá-
nyok (hasúri) eseteiben gyors
és radikális eredmény. ☐

Ajánlják orvosaink
☐ legkiválóbbjai. ☐

1909-ik évben 32.000 kezelés.

Munkásbiztosító pénztárak
figyelmébe ajánlja az Országos
Pénztár 1909. okt. 28-án
megjelent 38.457. sz. körirata.

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSŐ DR

FÉMTÖMEG- CIKKEKET

SAJTOLVA, HÚZVA,
NYOMVA, DOMBO-
☆ RÍTVÁ GYÁRT ☆

BARTOS ZOLTÁN

FÉM- ÉS BÁDOGÁRÚ-GYÁRA
BUDAPEST VII, GIZELLA-ÚT 55

Aki igazán SZALÁMIT akar venni,
jó és izletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar
szalámi a legtisztább kezelés mellett első
rendű sertéshusból készül. Csak az a va-
lódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólom-
pecséttel van el- látható, a mire
látva, melyen a úgy a rudakban,
gyár védjegye mint a felvágott
állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármin Flai szalámigyár, Budapest.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY-LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz
és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselet és raktár: **Barta Győző** Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtálpúák és fájós lábúak legjobb eredményel használják a
szab. Laufer ludtálp-fűzőt.

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kívá-
natra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,

V., Muzeum-körút 9. szám.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtökéletesebb **TŰMITŐ LEMEZ**

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárusítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

Dr. PAJOR- szanatórium és vizgyógyintézet

BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.

A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA.

Elsőrangú fürdőhely

LIPIK

Vasut-, posta-, távirda- és telefon-
állomás.

BIZTOSAN GYÓGYITJA

a tápcsatorna összes bántalmait,
hurutokat, diabéteszt, köszvényt,
csúzt, csonttöréseket, gyermek-
és alkati kórokat.

Egyetlen alkalikus, konyha-
sós, jódtartalmú hévíz **64°C.**

IVÓKURA.

HÉVVIZFÜRDŐK.

SZÉNSAVAS FÜRDŐK.

VIZGYÓGYINTÉZET.

INHALATORIUM.

A fürdőhelyen 10 kiváló orvos működik.
Prospektust küld a Fürdőigazgatóság.

☐☐☐ KÖRUTI FÜRDŐ ☐☐☐

Budapesten, VII., Erzsébet-körút 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GŐZFÜRDŐ,
KÁD ÉS
HULLAMUSZODA

SÓS FÜRDŐK.

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ ÉS
SZÉNSAVAS ÉS

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság (Hold-utca 7.)

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁSVÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

TARTALOM:

CIKKEK:

HLAVÁCS KORNÉL : Az iparfelügyelők tevékenysége az 1910. évben	209
DR. STIER-SOMLO : Az 1911. évi július hó 19-én kelt németbirodalmi biztosítási törvény	213
SIR OLIVER THOMAS : Ólommérgezés, és fajromlás	220
A NEMZETKÖZI MUNKÁSBIZTOSÍTÁS MAGYARORSZÁGI EGYESÜLETE RÁK ÉS FOGLALKOZÁS	225
	233

SZEMLE:

<i>Munkásbiztosítás</i>	225
(Építőiparosok a munkásbiztosításról. — Színészek biztosítása. — Mezőgazdasági gépmunkások és vízi társulati munkások biztosítása. — Az országos pénztár a tüdővész ellen. — Önkéntes biztosítás megszűnése. — Kórházi ápolónő halálos üzemi balesete. — Dohánybevéltő hivatali raktárak, liftüzemek biztosítási kötelezettsége. — Az adósságot csináló munkásbiztosító pénztár. — Balesetbiztosítási üzemek díjfizetési kötelezettsége. — Szoptatási propaganda. — Osztrák betegsegélyző pénztárak kongresszusa. — Az egyetemi poliklinikák nem fogadhatnak el orvosi honoráriumot. — Két ítélet. — A német birodalom munkásbiztosítási terhei. — Járulékfizetés munkaszünetelési napokra. — A francia aggkori biztosításról szóló törvény módosítása.)	
<i>Szociális egészségügy</i>	233
(A Népfürdő-Egyesület a gyári fürdőkért. — Munkások hát- és gerincfájásai. — Tuberkulózis, alkoholizmus és rák elleni gondozó intézetek Berlinben. — Iparegészségügyi intézet M. m. Frankfurtban. — A III. nemzetközi balesetkongresszus.)	
<i>Munkásvédelem</i>	239
(Az ifjúmunkások munkaideje a textiliparban. — Bányászmozgalmak. Minimális munkabér Angolországban. Nyolcórás munkaidő a francia bányákban. — A törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesülete Zürichben. — A nők ipari munkája és az anyaság védelme. — A nap-pali világosság jobb kihasználása. — Tejcsarnok a betegsegélyző pénztár helyiségében. — Ipari betegségek kártalanítása. — Nemzetközi bizottság a drágaság okainak tanulmányozására. — Foglalkozásokozta eltorzulások. — Munkahivatal felállítása Görögországban.)	
JOGGYAKORLAT	241
(Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás.)	
<i>Szakirodalom</i>	244

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 2.911.

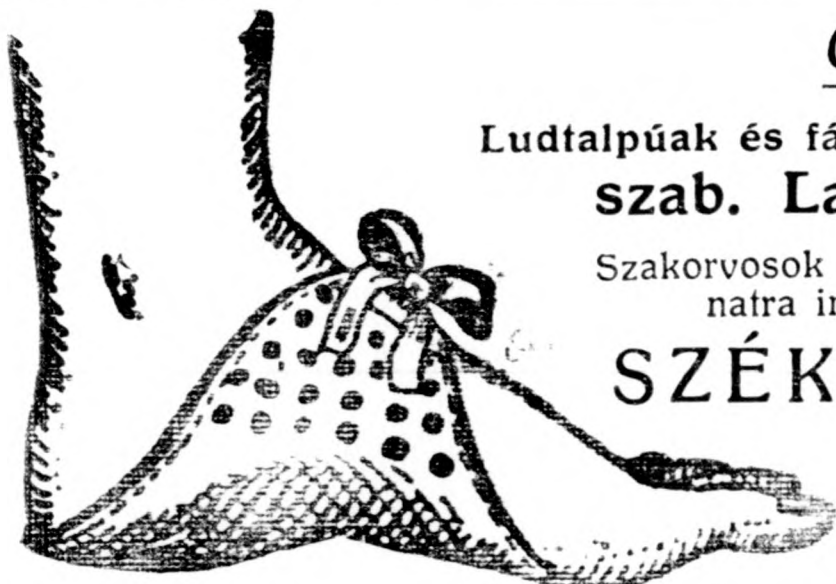
A Munkásbiztosítás Kézikönyve.

II. teljesen átdolgozott kiadás.

A betegsegélyezés és balesetbiztosítás teljes joganyagának feldolgozásával írta: **Dr. HALÁSZ ALADÁR** ügyvéd, az Országos Pénztár ügyész-titkára.

Kiadja: a „Munkásügyi Szemle”.

Megrendelhető a kiadóhivatalban és minden könyvkereskedésben.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtálpúak és fájós lábúak legjobb eredménnyel használják a **szab. Laufer ludtálp-fűzőt.**

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kívánatra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,

IV., Muzeum-körút 9. szám.

ALAPITTATOTT 1856. ■ TELEFON 958.

FISCHER PÉTER ÉS TÁRSA
RÉSZV.-TÁRS. BUDAPEST.

Főüzlet és gyár:

IV., Kossuth Lajos-utca 6.

Ajánlják saját készítményű orvosi műszer, sérvkötő, haskötő, müláb, műkar, támgép és a betegápoláshoz szükséges összes gyártmányukat. □

Előnyös árak. Pontos kiszolgálás.

Árjegyzék kívánatra ingyen.

Modern
Transmissiók

sajtolt acéllemezből

200%-kal erősebb

és
50%-kal könnyebb

mint az öntöttvas transmissiók.

Tartós, könnyű, olcsó, állandóan raktáron

Kell Jenő, Budapest

VI., Gyár-utca 26.

Előkelő pénzügyet keres egy megfelelő képzettséggel bíró, a munkásbiztosító és magán betegsegélyező és vállalati pénztárügyek vitelében teljesen jártos tisztviselőt. Ajánlatok a fizetési igény és referenciák megjelölésével »Nyugdíjas Állás« jelige alatt a kiadóhivatalba kéretnek.

Szent-Margitszigeti üdítővíz

A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes jó hatású, egészségápoló ital. — A Szent-Margitsziget gyógyfürdő felügyelősége saját kezelésében. Telefon 36-52. Telefon 36-52.

Minden jobb fűszerüzletben és vendéglőben kapható.